

Univerzitet u Sarajevu

Filozofski fakultet

Odsjek za orijentalnu filologiju

Katedra za turski jezik i književnost

**POEZIJA SULTANA VELEDA NA TURSKOM JEZIKU I
NJEGOVA ULOGA U ŠIRENJU MEVLEVIZMA**

(Završni magistarski rad)

Mentor: Prof. dr. Alena Čatović

Studentica: Amina Makić

Sarajevo, septembar 2022.

SADRŽAJ

Uvod.....	3-4
1. ŽIVOTNI PUT SULTANA VELEDA	4-6
2. KNJIŽEVNI OPUS SULTANA VELEDA.....	6-7
2.1. <i>Divan</i>	7
2.2. <i>İbtidâ-name</i>	7-8
2.3. <i>Rebab-name</i>	8
2.4. <i>İntihâ-nâme</i>	9
2.5. <i>Maârif</i>	9
3. OSNIVANJE I ŠIRENJE MEVLEVIJSKOG DERVIŠKOG REDA	9-11
4. ZNAČENJE RIJEČI <i>MEVLEVIJA</i>	11-12
5. ULOGA SULTANA VELEDA U ŠIRENJU MEVLEVIZMA	12-15
6. MEVLEVIJSKI TARIKAT KROZ POVIJEST	15-17
7. MUZIKA KOD MEVLEVIJA	18-19
8. DERVIŠKI PLES (SEMA)	20
9. POEZIJA SULTANA VELEDA NA TURSKOM JEZIKU	21
9.1. <i>GAZELI SULTANA VELEDA</i>	22-23
9.1.1. <i>Gazel I</i>	23-26
9.1.2. <i>Gazel II</i>	26-28
9.1.3. <i>Gazel III</i>	28-31
9.2. <i>RUBAIJE SULTANA VELEDA</i>	31-32
9.2.1. <i>Rubaija I</i>	32
9.2.2. <i>Rubaija II</i>	33
9.2.3. <i>Rubaija III</i>	33-34
9.3. <i>MESNEVIJE SULTANA VELEDA</i>	34
9.3.1. <i>Odlomak iz mesnevice „İbtida-name“</i>	35-38
9.3.2. <i>Odlomak iz mesnevice „Rebab-name“</i>	38-42
10. MEVLEVIJSKI TARIKAT U BOSNI.....	43-44
ZAKLJUČAK.....	45-46
Litaratura i Internet izvori	47-50

Uvod

U ovom radu predstaviti ćemo Sultana Veleda, najstarijeg sina poznatog sufije, mistika, učenjaka i pjesnika, Mevlane Dželaluddina Rumija. Ovu temu smo izabrali kako bi ukazali na važnost njegove ličnosti kroz historiju islama, odnosno, mevlevizma u užem smislu. Poznato je da je Mevlana ostavio neizbrisiv pečat svim generacijama koje su došle poslije njega i da je i danas veoma cijenjen, ali malo je poznato da je njegov sin, Sultan Veled, stvarni osnivač mevlevijskog tarikata i neko ko je nastavio učenje svog oca, proširio mevlevizam u Anadoliji i uspostavio tarikat koji i danas postoji i ima svoje sljedbenike.

Budući da je literatura na bosanskom jeziku, koja se tiče ove teme, izuzetno oskudna, uglavnom smo koristili literaturu na turskom jeziku. Na samom početku osvrnut ćemo se na njegovo porijeklo, obrazovanje i status koji je imao u društvu. Navest ćemo njegova najpoznatija djela. Korpus rada ograničen je na njegovu poeziju na turskom jeziku i njegovu ulogu u širenju mevlevizma, tako da ćemo predstaviti tri gazela, tri rubaije na turskom jeziku iz njegovog *Divana*, dijelove iz mesnevia *Ibtidaname* i *Rebabname*, njihov prijevod na bosanski jezik i ponudit ćemo komentar tog sadržaja. Veoma je zahtjevno komentarisati stihove napisane u 13. stoljeću na starom anadolskom turskom jeziku. Previranja i nemiri, koji su se tada dešavali, u velikoj mjeri imali su utjecaja i na jezik pa je sufizam bio pravac u kojem se tražilo utočište i davala nada u život.

Također, drugi dio rada bit će posvećen mevlevizmu. Osvrnut ćemo se na korijene i put kroz koji je stoljećima u svom razvoju prolazio ovaj derviški red, kao i na njegove sljedbenike. Pokušat ćemo sagledati kojom brzinom se širio i koliko je bio prihvaćen. Pored toga, nakon što definišemo riječ „mevlevija“, bitno je spomenuti i derviški ples, poznat kao „sema“, kao i muziku koja je jedan od sastavnih dijelova mevlevizma.

Ovim radom željeli smo donekle doprinijeti istraživanju te značajne teme te se osvrnuti na okolnosti i ličnosti koje su dovele do utemeljenja tog derviškog reda, kao i, prevodeći literaturu sa turskog jezika, čitaocima približiti Mevlanine ideje koje je njegov sin sproveo u djelo poslije njegove smrti.

Gazeli i rubaije, koji će biti navedeni u radu, preuzeti su iz knjige Veyisa Değirmençaya, *Sultan Veled Divanı*. Na kraju, osvrnut ćemo se na mevlevijski tarikat danas, odnosno, to u kojoj mjeri je zastupljen i na kojim prostorima.

1. ŽIVOTNI PUT SULTANA VELEDA

Sultan Veled je rođen 24. aprila 1226. godine u Karamanu¹. Njegova majka bila je kćerka Lala Šerefuddina iz Semerkanda, Dževher-hatun. Ime je dobio po svome djedu *Sultanu učenjaka*², te stoga, njegovo puno ime glasilo je *Behauddin Sultan Veled*³.

Najstariji je sin Mevlane Dželaluddina Rumija. Koristio je pseudonim "Veled" u svojim pjesmama. Školovao se, prvo u Halepu, potom u Damasku sa svojim bratom Alaedinom⁴. Po završetku obrazovanja u medresi, Sultan Veled se vratio u Konju. Nakon povratka, kažu da se nije odvajao od svoga oca. Odrastao je uz najbliže saradnike i prijatelje svoga oca, njegove prve halife, Sejjiida Burhanuddina, Šems-i Tabrizija, Salahuddina Zerkubija i Husamuddina Čelebija⁵.

Prvo se pridružio svom djedu, Sejjidu Burhaneddinu Muhakkik-ı Tirmidiju, koji je također bio muršid⁶ njegovog oca, a nakon njegove smrti (639/1241), Šems-i Tabriziju. Kasnije se povezao sa Salahuddinom Zerkubijem i Husamuddinom Čelebijem. Kada mu je otac umro, on nije želio da dođe na njegovo mjesto, uprkos insistiranju Husamuddina Čelebija i drugih mevlevija⁷.

---

¹ Prema nekim izvorima, rođen je 25. rebiu-l-ahira 623. godine (25. aprila 1226. godine) u Larendeu.

² Nadimak mu je bio „sultanu-l-ulema“, i bio je cijenjen po pravednosti, iskrenosti i istinoljubivosti. Vidi u: Fehim Nametak, *Historija turske književnosti*, Orijentalni institut u Sarajevu, Posebna izdanja XL, Sarajevo, 2013., str. 76. (u nastavku: Nametak, *Historija turske književnosti*)

³ Ahmed Efe, „Hz. Mavlana ve ailesi“, *Behar, dvomjesečni bošnjački časopis za kulturu i društvena pitanja*, urednik: Sead Begović, godina XXII, br. 116, top grafika, Velika Gorica, Zagreb, 2013., str. 65.

⁴ Veyis Değirmençay, „Sultan Veled“, <https://islamansiklopedisi.org.tr/sultan-veled>, datum posjećanja: 10.7.2022.

⁵ Ahmed Efe, „Hz. Mavlana ve ailesi“, *Behar, dvomjesečni bošnjački časopis za kulturu i društvena pitanja*, urednik: Sead Begović, godina XXII, br. 116, top grafika, Velika Gorica, Zagreb, 2013., str. 65.

⁶ Muršid – duhovni vođa, šejh; od iršad - upućivanje u derviški red, buđenje nekog iz duhovnog nemara, osposobljavanje derviša za vodiča. Vidi na: Fejzulah Hadžibajrić, „Zikr i iršad“, *Zbornik radova Prvog simpozija „Tesawwuf, islamska mistika“*, Zagrebačka džamija, Zagreb, 1988., <https://hanefijskimezheb.wixsite.com/bosna/post/zikr-i-ir%C5%A1ad>, datum posjećanja: 21.7.2022.

⁷ Veyis Değirmençay, „Sultan Veled“, <https://islamansiklopedisi.org.tr/sultan-veled>, datum posjećanja: 10.7.2022.

Vrijedan spomena je i Sultan Veledov odnos i veza, te njegovo poštovanje prema prvom halifi⁸ svoga oca, Salahuddinu Zerkubiju. Njegovo poštovanje prema toj ličnosti dovoljno pokazuje činjenica da je nakon preseljenja svoga oca upravo njemu dao bejat⁹, bez obzira na to da je ovaj čovjek bio i njegov punac. Sultan Veled oženio je kćerku Salahuddina Zerkubija, po imenu Fatma-hatun, negdje između 1250-1259. godine i s njom imao sina Ulu Arifa Čelebija. Nakon preseljenja Fatme-hatun, Sultan Veled je oženio dvije plemenite žene, Nusret-hatun i Sunbule-hatun, te sa njima imao tri sina, Abida Čelebija sa Nusret-hatun, a Emina Zahina i Čelebi Vadžida sa Sunbule-hatun¹⁰.

Tek nakon smrti šejha Kerimuddina 691. godine (1292. godine), Sultan Veled preuzeo je očevo mjesto i započeo voditi mevlevijski tarikati, te se na taj način tarikati¹¹ širio u raznim gradovima u Anadoliji na čelu sa halifama. Sultan Veled umro je 10. redžeba 712. (11. novembra 1312. godine) u Konji i sahranjen je sa desne strane svog oca. Naslijedio ga je sin Ulu Arif Čelebi¹².

Kada je Sultan Veled imao osamdeset i devet godina 1312. godine (712. godine), zadobio je smrtnu bolest. Tokom njegove bolesti sedam dana je bio zemljotres u Konji. Kada je vidio koliko su se svi zabrinuli zbog njega, rekao im je: „Nemojte tugovati ni paničiti. Ovo mi je poruka da ću umrijeti. Ja ću se samo prividno od vas odvojiti, ali sam iznutra uvijek s vama, u to nemojte sumnjati. Božiji robovi, kada presele, njihove duše lebde svuda gdje im se dopusti i pomažu onima koji su u nevolji“.¹³

Mevlana ga je mnogo volio i pohvalio ga je na sljedeći način: "O Bahaeddine! Moj dolazak na ovaj svijet bio je radi tvog dolaska. Jer moje riječi su samo riječi; ti ćeš ih provesti u

---

⁸ Halifa – nasljednik, namjesnik; naziv za vrhovnog poglavara islamske zajednice, imama, kao Poslanikovog nasljednika ili zastupnika. Vidi u: Nerkez Smailagić, *Leksikon islama*, Svjetlost, Sarajevo, 1990., str. 229. (u nastavku: Smailagić, *Leksikon islama*)

⁹ Bej'at – prisega, savez; u sufijskom smislu, to je jedan vid pakta koji novoprimitljeni sklapa s Bogom preko svog duhovnog učitelja. Vidi u: Cyril Glasse, *Enciklopedija islama 1*, Libris, Sarajevo, 2013., str. 130.

¹⁰ Ahmed Efe, „Hz. Mavlana ve ailesi“, *Behar, dvomjesečni bošnjački časopis za kulturu i društvena pitanja*, urednik: Sead Begović, godina XXII, br. 116, top grafika, Velika Gorica, Zagreb, 2013., str. 66.

¹¹ ar. put, staza; sistem obreda za duhovno uzdizanje zajednice u raznim vjerskim (derviškim) redovima. Vidi u: Smailagić, *Leksikon islama*, str. 593.

¹² Veyis Değirmençay, „Sultan Veled“, <https://islamansiklopedisi.org.tr/sultan-veled>, datum posjećanja: 10.7.2022.

¹³ Evliyalar Ansiklopedisi, <https://www.ehliisunnetbuyukleri.com/Evliyalar-Ansiklopedisi/Detay/Turkiye-Konya-SULTAN-VELED/508>, datum posjećanja: 12.7.2022.

djelo“. Otac mu je govorio: "Ti si najsličniji meni fizički i po naravi".¹⁴

Najistaknutija karakteristika Sultana Veleda je njegova iskrenost i beskrajno poštovanje prema ocu. Sultan Veled je bio jedan od onih koji je mogao ući kod Mevlane kad god je htio¹⁵.

2. KNJIŽEVNI OPUS SULTANA VELEDA

Sultan Veled tokom svog života nastojao je slijediti oca, tako da je za sobom ostavio veliki svezak *Divana*, tri mesnevijske – *Iptidaname*, *Rebabname* i *Intihaname*, kao i prozno djelo *Ma'arif*. Značajne dijelove *Divana* i mesnevijske *Iptidaname* i *Rebabname* napisao je na turskom jeziku. U *Iptidanami*, koju je napisao za četiri mjeseca, ima 76 bejtova na turskom jeziku, a u *Rebabnami*, napisanoj za manje od pet mjeseci ima 164 bejta, također na turskom jeziku. U *Divanu* ima blizu 100 bejtova na turskom jeziku u različitim obrascima metra, kako samostalno, tako i među gazelima na perzijskom jeziku. Ovi dijelovi predstavljaju jedne od najstarijih tekstova pisanih na anadolskom turskom jeziku koji su sačuvani do danas i to nam daje za pravo da ga smatramo turskim pjesnikom¹⁶.

Sultan Veled uspio je učvrstiti upotrebu aruz metra u turskoj književnosti, koji je korišten u anadolskom turskom jeziku i prije njega, a formu mesnevijske utemeljiti kao posebnu književnu vrstu za didaktička djela moralističko-sufijskog karaktera¹⁷.

Iako je Sultan Veled svoja djela većinom pisao na perzijskom jeziku, također je koristio i arapski, turski i grčki jezik. Razlog zašto je pisao na perzijskom je taj što je službeni jezik kod Seldžuka prvo bio arapski, a kasnije u poeziji perzijski. Koristio je arapski, turski i grčki jezik u svojim djelima kako bi došao do javnosti i proširio mevlevizam. Sva djela Sultana Veleda su u

---

¹⁴ Hülya Küçük, „Sultan Veled ve Ma'arif Adli Eseri“, *İlmi ve Akademik Araştırma Dergisi*, br. 19, Istanbul, 2007., str. 429.

¹⁵ Ibid., str. 413.

¹⁶ Nametak, *Historija turske književnosti*, str. 152. i 153.

¹⁷ Ibid., str. 153.

stihovima, osim *Ma'rifa*. Razlog zašto je pisao poetska djela treba tražiti u ulozi koju je Sultan Veled pripisivao poeziji. Prema mišljenju Sultana Veleda, pjesme koje su napisali pjesnici, koji su bili na Istini, kao i tajne Kur'ana, svojevrsni su tefsir. Ako vjetar puše sa strane ružičnjaka, donosi ugodne mirise, a ako dolazi sa prljavog mjesta, donosi loše mirise. Zbog toga je Sultan Veled posvećivao posebnu pažnju stvaranju poetskih djela¹⁸.

2.1. *Divan*

Sultan Veledov *Divan* djelo je koje se sastoji od 13335 distiha. Većina gazela napisani su kao nazire¹⁹ na Mevlanine gazele. Iako je Sultan Veled uzeo svog oca kao primjer u svakom aspektu svog života, u svom *Divanu* i drugim djelima, jezik koji je koristio u svojim djelima nije bio tako ukrašen kao kod Mevlane. Preferirao je jednostavan jezik. Može se čak reći da je *Divan* Sultana Veleda napisan da bi se shvatilo Mevlanino djelo *Divan-i Kebir*²⁰.

2.2. *İbtidâ-name*

İbtidâ-name (*Veled-name*), književni historičari definiraju kao najvažnije djelo Sultana Veleda i to je prva od njegove tri mesnevijske. Djelo, koje je Sultan Veled nazvao *Mesnevi-i Veledi*, postalo je poznato kao *İbtidâ-nâme* jer je počelo riječju "ibtida"²¹ i bilo je prvo autorovo djelo. Sultan Veled je napisao ovo djelo da predstavi svog oca Mevlanu i šest drugih mevlevijskih

---

¹⁸ Betül Saylan, „Mevlana Ailesi ve Mevlevilik'te Çelebîlik Makamı - SEFÎNE-İ Nefise-i Mevleviyan Örneği“, doktorska teza, T.C. Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı, Tasavvuf Bilim Dalı, İstanbul, 2013., str. 39. i 40.

¹⁹ Prof. dr. Esad Duraković u svom tekstu pod naslovom „Mostarska nazira kao svijest o prezrelosti poetske tradicije“ naziru naziva „pandan pjesmom“ i nalazi je, relativno rijetkom u arapskoj književnoj tradiciji. Perzijski historičari književnosti često su pisali o naziri definirajući je, prema osnovnom leksičkom značenju koje taj termin ima u arapskom jeziku, kao paraleli/oponašanje, odnosno autorski postupak u kojem pjesnik/pisac, slijedeći nekog drugog pjesnika/pisca, piše svoje djelo. Vidi u: Alena Čatović, Namir Karahalilović, „Nazira: poetska poveznica bošnjačkih divanskih pjesnika s književnošću orijentalno – islamskog kulturnog kruga“, *Prilozi za orijentalnu filologiju*, 62/2012, Orijentalni institut u Sarajevu, Sarajevo, 2013., str. 1. i 2.

²⁰ Betül Saylan, „Mevlana Ailesi ve Mevlevilik'te Çelebîlik Makamı - SEFÎNE-İ Nefise-i Mevleviyan Örneği“, doktorska teza, T.C. Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı, Tasavvuf Bilim Dalı, İstanbul, 2013. str., str. 41.

²¹ ar. početak

velikana. Mesnevija, osim uvoda, sadrži 165 tema i 9007 distiha²².

U ovoj mesneviji posebno su dopadljivi dijelovi koji govore o susretu Šemsa i Mevlane, ljubomori Mevlaninih učenika spram Šemsa, odlasku iz Konje, slanju Velede u izaslaničku misiju u Damask kako bi pronašao Šems-i Tabrizija, Šemsovoj ličnosti, njegovom povratku u Konju i ponovnom nestanku, što je nanijelo veliku bol Mevlani²³.

2.3. *Rebab-name*

Rebab-name, djelo je Sultana Velede koje govori o *sejr-i suluku*²⁴. Mesnevija započinje distihom u kojem se spominje rebab²⁵, zato je i nazvana *Rebabname*. Djelo se sastoji od 105 poglavlja i 8000 distiha. Na početku svakog poglavlja, date su informacije o tom poglavlju na jednostavnom perzijskom jeziku. Sultan Veled u tim poglavljima o svom ocu govori sa poštovanjem. Kao što se navodi na kraju djela, *Rebabname* napisana je 10 godina nakon *Ibtidaname*.²⁶

---

²² Betül Saylan, „Mevlana Ailesi ve Mevlevilik'te Çelebilik Makamı - SEFÎNE-İ Nefise-i Mevleviyan Örneği“, doktorska teza, T.C. Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı, Tasavvuf Bilim Dalı, İstanbul, 2013. str. 41. i 42.

²³ Haris Dubravac, prikaz djela „Riznica mevlevijske mudrosti“ Elvira Musića, *Živa baština – časopis za filozofiju i gnozu*, Naučnoistraživački institut „Ibn Sina“, br. 16, Sarajevo, 2018., str. 69.

²⁴ ar. suluk – kretanje putem, taj izraz koriste sufije da označe napredak mistika na putu ka Bogu, taj put započinje njegovim ulaskom u tarikat pod vođstvom šejha, a završava se time da postiže najviši duhovni stepen na polju svojih sposobnosti shvaćanja. Suluk okončava traganje u samom sebi, koje se promišljeno poduzima i metodički nastavlja; svako ko ga dalje slijedi (salik), mora proći svaki stepen (maqamat) – zikr, pouzdanje u Boga, siromaštvo, ljubav, znanje i i na svakom se usavršavati, prije nego što se može sjediniti s Bogom (wasil). Vidi u: Smailagić, *Leksikon islama*, str. 568.

²⁵ Rebab – gudački je instrument arapskog porijekla, raširen u islamskoj kulturi Bliskog istoka. Prvi put se spominje u 10. st. Kruškolikog je oblika, na suženom gornjem kraju utaknuti su vijci za napinjanje dvije žice podesene u terci, kvarti ili kvinti. Prodiranjem Arapa proširio se po sjevernoafričkim zemljama, do Indije i Evrope, gdje se razvio u preteču violine. Vidi na: Proleksis Enciklopedija online, <https://proleksis.lzmk.hr/43113/>, datum posjećanja: 15.7.2022.

²⁶ Betül Saylan, „Mevlana Ailesi ve Mevlevilik'te Çelebilik Makamı - SEFÎNE-İ Nefise-i Mevleviyan Örneği“, doktorska teza, T.C. Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı, Tasavvuf Bilim Dalı, İstanbul, 2013., str. 44. i 45.

2.4. *İntihâ-nâme*

İntihâ-nâme, mesneviya u kojoj je primijenjena metoda pisanja kao i u mesnevijama *Rebabname* i *Ibtidaname*. Na početku, poglavlja u prozi napisana su na jednostavnom perzijskom jeziku o temama koje su obrađene u tom poglavlju. U djelu koje se sastoji od 8313 distiha i 120 poglavlja nema distiha na turskom i grčkom jeziku²⁷.

2.5. *Maârif*

Maârif je jedino djelo koje je Sultan Veled napisao u prozi. Sastoji se od 56 dugih i kratkih poglavlja. Mnoga vjerovanja o tevidu²⁸ i misticizmu, te mnoga pravila o šerijatu potkrijepljena su u ovim poglavljima stihovima i hadisima. Pozivajući se na Mevlaninu *Mesneviju*, na pojedinim mjestima ima pjesama i pripovijedanja²⁹.

3. OSNIVANJE I ŠIRENJE MEVLEVIJSKOG DERVIŠKOG REDA

Mevlevijski tarikati je zasnovan na idejama Mevlane Dželaluddina Rumija. Osnovno učenje ovog tarikata je "Božanska ljubav". Tarikat je osnovao njegov sin, Sultan Veled, u posljednjim danima anadolske Seldžučke države, krajem 13. stoljeća, u vrijeme kada su Mongoli napali Anadoliju³⁰.

---

²⁷ Betül Saylan, „Mevlana Ailesi ve Mevlevilik'te Çelebilik Makamı - SEFÎNE-İ Nefise-i Mevleviyan Örneği“, doktorska teza, T.C. Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı, Tasavvuf Bilim Dalı, İstanbul, 2013., str. 45.

²⁸ Tevhid – monoteizam. Vidi u: Smailagić, *Leksikon islama*, str. 608.

²⁹ Betül Saylan, „Mevlana Ailesi ve Mevlevilik'te Çelebilik Makamı - SEFÎNE-İ Nefise-i Mevleviyan Örneği“, doktorska teza, T.C. Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı, Tasavvuf Bilim Dalı, İstanbul, 2013., str. 46.

³⁰ *Ibid.*, str. 32.

Mevlevizam, koji se pripisuje Dželaluddinu Muhammedu iz Belha, poznatom kao „Mevlana“, u značenju „naš gospodin“, je tarikat³¹ koji se oslanja na troje: muziku, sema³² i poeziju, razvio se u Konji krajem 13. stoljeća, nakon njegove smrti, i postao je jedan od tarikata koji su u velikoj mjeri utjecali na tursko društvo tokom perioda anadolskih bejluka šest stoljeća Osmanskog carstva. Husamuddin Čelebi, koji je naslijedio Mevlanu (umro 683/1284), zadržao je Mevlanine sljedbenike na okupu, ali nije osnovao tarikat. Nakon Husamuddina Čelebija, Mevlanin sin, Sultan Veled (umro 712/1312) preuzeo je dužnost svog oca, i započeo je period uspostavljanja mevlevizma kao tarikata.

Sultan Veled bio je veoma poduzetan. Obezbijedio je izgradnju Mevlaninog turbeta i na taj način uspostavio centar za one koji su ga voljeli. Počevši od vladavine Sultana Veleda, mevlevije su došli u bliske kontakte sa bejlucima koji su nastali u Anadoliji nakon raspada Seldžučkog carstva, posebno su prodrle u begovske porodice i uspostavile mevlevijske tekije u centrima bejluka, ublažavajući i reducirajući utjecaj nesunitskih elemenata. Kroz historiju mevlevijskog tarikata, njega su vodili šejhovi, slijedeći učenje Mevlane, počevši od Sultana Veleda, i nazivali su se “čelebi³³” ili “čelebi efendija”³⁴.

Sultan Veled nije bio poput oca istaknuti pjesnik i arif³⁵ ali je na polju organizacije i rukovođenja pokazao značajan uspjeh. On je udario temelje novog tarikata, i zahvaljujući utjecaju

---

³¹ Tarikat je praktični način primjene unutar tesavvufa; utrti put, skup metoda ili pravila kojima se stiže do Uzvišenog Boga. To je duhovni, odgojni put koji odgaja ljude. Cilj svih tarikata je duhovno upotpunjavanje ljudi, tj. da ljudi usvoje lijep ahlak, da se klone svega što je ružno i pokuđeno, očiste se od loših osobina, te da paze na prava Uzvišenog Boga i prava Njegovih robova. Vidi na: “Šta je tarikat i mešreb”, <https://semerkand.ba/sta-je-tarikat-i-mesreb/>, datum posjećanja: 10.7.2022.

³² Ekstatični ples poznat po vrtoglavoj i neprekidnoj vrtnji s rukama odignutim prema nebu (simbolički pokret kojim derviši primaju milost od Boga), a koji zanesene mistike dovodi do stanja duhovne ekstaze, osmišljeni je ritual u kojemu svaki pokret nosi svoje simboličko značenje. Vrtnjom oko svoje ose, kao elementarnim plesnim pokretom ove igre, mistik oponaša kruženje svih zvijezda, planeta i atoma oko središnje ose božanskog bića, ukazujući na taj način životvorni i stvaralački princip svih bića, koji se odvija ciklično (u krugovima). Na simboličkoj razini, ovaj ples predstavlja nebeski princip stvaranja: pokušaj da se objasni sam smisao stvaralačkog čina. Sljedbenicima mevlevijskoga učenja, ova nebeska igra je sredstvo kojim se ljudsko biće oslobađa vezanosti za ovozemaljsko, ujedinjuje sa stvarnim svijetom duša i tako, barem na trenutak, postiže stepen mističnog sjedinjenja i savršenog duhovnog sklada. Vidi na: „Sema“, <https://sufizam.wordpress.com/2013/01/09/sema/>, datum posjećanja: 10.7.2022.

³³ Ovaj naziv koristio se za: učene ljude, osmanske prinčeve i pripadnike mevlevijskog tarikata.

³⁴ Sezai Küçük, „Mevleviyye“, *Türkiye'de Tarikatlar, Tarih ve Kültür*, urednik: Semih Ceyhan, İSAM Yayınları, İstanbul, 2015., str. 496. i 497.

³⁵ Arif – neko ko posjeduje direktno znanje o Bogu. Najviši stepen evlije je Arif billah – onaj koji je spoznao /putem/ Boga. Vidi u: Cyril Glasse, *Enciklopedija islama I*, Libris, Sarajevo, 2013., str. 93.

i slavi oca, povezao se s tadašnjim vladarima, okoristio se njihovom materijalnom i duhovnom podrškom te na taj način proširio utjecaj mevlevijskog tarikata izvan zidina Konje, pa čak i šire³⁶.

Ulazak mevlevija u Osmansko carstvo obilježile su bračne veze. Naime, Mutahhare-hatun, kćerka Sultana Veleda, udala se za Sulejmana Šaha³⁷. Sulejman Šah udao je svoju kćer Devlet-hatun iz tog braka za Yıldırım Bajazida, koji je bio osmanski princ u to vrijeme, i ostavio je Osmanlijama u miraz okolinu Kütahya, Tavşanlı, Simav i Eğrigöz. Bajazid Yıldırım imenovan je za gubernera Kütahye. Mehmed Čelebi je rođen iz ovog braka. Djeca Mehmeda Čelebija poznata su kao „čelebi“. Ovim brakom mevlevizam se počeo širiti u Osmanskom carstvu. Tako će mevlevijski tarikat biti prisutan u Osmanskom carstvu, gdje je dominirala ahijjska³⁸ organizacija i ahijjska kultura, a uz podršku Osmanskog carstva, mevlevijske tekije će biti uspostavljene u mnogim dijelovima zemlje³⁹.

4. ZNAČENJE RIJEČI MEVLEVIJA

Mevlevija označava osobu koja je pristalica učenja Mevlane, njegovog puta i njegovog tarikata. Riječ mevlevija znači "onaj koji se okreće"⁴⁰.

---

³⁶ Sedad Dizdarević, „Mevlana i mevlevije u Bosni“, *Znakovi vremena*, vol. 11/2008, br. 39/40, Sarajevo, 2008., str. 94.

³⁷ Sulejman Germijanski, (umro 1388. godine), također poznat kao Şah Çelebi, bio je vladar Germijana, anadolskog bejluka, između 1363. i 1388. godine. Vidi na: „Süleyman of Germiyan“ https://dbpedia.org/page/S%C3%BCleyman_of_Germiyanm, datum posjećanja: 22.8.2022.

³⁸ Ahi - neki tvrde da ovo ime, koje dolazi od arapske riječi „ahi“ što znači "moj brat", potiče od „aki“ (velikodušan) na turskom jeziku. Ahizam je bio rasprostranjen i prihvaćen jer je podsjećao na "jedinstvo", koje ima značajno mjesto u sufizmu. Svrha ove organizacije je da održi na životu turske zanatlije u Anadoliji. Najvažniji element organizacije je solidarnost i bratstvo. Islamsko-mističko mišljenje i život, koji je glavna odrednica ahizma, očuvao je svoju važnost u svakom periodu i u svakoj oblasti. Vidi na: Ziya Kazıcı, „Ahilik“, <https://islamansiklopedisi.org.tr/ahilik>, datum posjećanja: 15.7.2022.

³⁹ Aysel Tan, "14. Yüzyılda Osmanlı Devletinde Mevleviliğin Yayılma Politikası: Sultan Veled ve Ulu Arif Çelebi'nin Çalışmaları“, *Uluslararası 14. ve 15. Yüzyıl İslam Düşüncesinde Felsefe, Kelam ve Tasavvuf Sempozyumu*, T. C. Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Ankara, 2020., str. 194.

⁴⁰ Riječ može značiti i „onaj koji se vraća“. Vidi u: Slavoljub Đinđić, et al., *Türkçe-Sırpça Sözlük*, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Türk Dil Kurumu, Ankara, 1997., str. 303.

Mevlevije daju značaj okretanju prilikom mističkog plesa - semaa. Prema učenju melevija, svi slojevi neba se okreću s ljubavlju prema Bogu. Zato i čovjek mora praktikovati to okretanje⁴¹.

Mevlevija je naziv pripadnika tarikata koji su formirali ljudi odani Mevlani, a koji su usvojili njegove misli i pogled na život, odnosno koji su vezani za njegov tarikat i slijede njegov put. U melevizmu su formirana dva ogranka: *Šemsi* i *Veledi*. Šemsi vode porijeklo⁴² od Džunejda Bagdadija sve do hz. Alije, a Veledi od Nedžmettina Kübre te, također, sve do hz. Alije. Glavni principi melevija podijeljeni su u tri dijela. Prvo - prepoznati Mevlanu kao pira⁴³, slijediti njegov put i biti mu privržen nakon privrženosti Allahu i Poslaniku. Drugo - očistiti unutrašnjost od materijalnog, imati znanje i mudrost⁴⁴.

Treće - biti skroman, strpljiv, ljubazan, dobrodušan, lijepog ponašanja i od pomoći⁴⁵.

5. ULOGA SULTANA VELEDA U ŠIRENJU MEVLEVIZMA

Vrlo je važna bila uloga Sultana Veleda u brzom širenju melevizma u Anadoliji, posebno zato što se on vrlo vješto koristio duhovnim utjecajem svog oca. Tokom svog dugog života u kojem je doživio duboku starost, navršivši devedeset godina, mnogo je doprinio procvatu sufijskih tokova i melevizma u kulturnim centrima Anadolije. Cijelog života trudio se slijediti oca. Održavao je stalne veze sa velikim sufijama, naučnicima i pjesnicima svog vremena, počevši od Šemsa Tabrizija do Husamuddina Čelebija te se tako razvijao u nauci i misticizmu. Održavao je, poput

---

⁴¹ Izvor toga spominje se u Kur'anu: „A Allahov je istok i zapad; kuda god se okrenete, pa – tamo je Allahova strana...“ (2:115)

⁴² U silsilah – duhovno rodoslovlje), vidi u: William C. Chittick, *The Sufi Path of Love - The Spiritual Teachings of Rumi*, s engleskog preveo: Prof. dr. Rešid Hafizović, Naučnoistraživački institut “IBN SINA”, Sarajevo, 2005., str. 429.

⁴³ Pir – muršid, duhovni voditelj. Vidi u: Smailagić, *Leksikon islama*, str. 484.

⁴⁴ Irfan - spoznaja koja se ne ostvaruje putem osjetila, iskustvom, razumom ili prenošenjem, nego se stječe unutarnjim osvjetločenjem, tj. unutarnjom vizijom. Vidi na: „Islamski irfan i filozofija“, <https://bastinaduhovnosti.com/islamski-irfan-i-filozofija/>, datum posjećanja: 10.7.2022.

⁴⁵ Burcu Aslan, *Mevlevilik ve Erzincan Melik Salih Mevlevihanesi*, Karabük Üniversitesi, Karabük, 2020., str. 32. i 33.

svog oca, veze sa mongolskim i seldžučkim emirima, ali i turkmenskim bejevima i imao je sposobnost da okupi ljude oko sebe⁴⁶.

Kao i njegov otac i Husamuddin Čelebi, Sultan Veled, koji je bio muderris, održavao je zikir, sema i sohbe⁴⁷ u medresi, u džamiji ili u kući nekog sufije, ali nije imao svoju tekiju. Počeo je širiti mevlevizam slanjem halifa, koje je obučavao, u Amasju, Kirşehir i Erzincan i osnivajući tamo tekije⁴⁸.

Dužnost najvišeg duhovnog autoriteta mevlevijskog tarikata obnašao je punih trideset godina, te je znatno doprinio širenju utjecaja Mevlaninih misli i povećanju broja učenika koji su koračali Mevlaninim putem duhovnog usavršavanja⁴⁹.

Tokom svog života, Mevlana nije pomišljao da osnuje tarikat, a nakon njegove smrti, okupili su se oni koji su ga voljeli i slijedili njegov nauk i duhovno naslijeđe sačuvano u njegovim djelima, razgovorima i propovijedima, te je tarikat osnovan pod vodstvom Sultana Velede⁵⁰.

Sultan Veled je, prema svim historijskim svjedočanstvima, bio vrijedna i istrajna ličnost, čovjek koji je ustrojio i organizirao sljedbenike učenja svoga oca i njegovih prvih halifa u jedinstvenu organizacijsku cjelinu i strukturu – *tarikati-melevijije*, ustanovio načela, uspostavio veliki broj tekija, zavija i semahana⁵¹ širom Anadolije i islamskog svijeta. Prihvaćen je kao jedna od najznačajnijih ličnosti mevlevijskog tarikata. Ostali značajni predstavnici su: Sultanu-l-ulema, Behaaddin Veled, hazreti Mevlana Dželaluddin, Šems-i Tabrizi, Salahuddin Zerkubi, Čelebi Husamuddin, Šejh Kerimuddin Bektemur i Ulu Arif Čelebi⁵².

---

⁴⁶ Nametak, *Historija turske književnosti*, str. 152.

⁴⁷ ar. sijelo, druženje, zblizavanje; bratstvo, prisnost i prijateljstvo u širem smislu. Vidi na: Almir Fatić, „Sohbet“, <https://thebosniantimes.ba/51009/sohbet-fatic-covjek-nije-stvoren-da-samuje/>, datum posjećanja: 15.7.2022.

⁴⁸ Š. Barihüda Tanrikorur, „Mevleviyye“, <https://islamansiklopedisi.org.tr/meleviyye>, datum posjećanja: 10.7.2022.

⁴⁹ Haris Dubravac, prikaz djela „Riznica mevlevijske mudrosti“ Elvira Musića, *Živa baština – časopis za filozofiju i gnozu*, Naučnoistraživački institut „Ibn Sina“, br. 16, Sarajevo, 2018., str. 69.

⁵⁰ Ömer Faruk Bayrakçı, „Türk Din Müsikisi'nde “Mevlevî Ayini” Formuna Genel Bir Bakış“, Osmangazi Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Eskişehir, 2015., str. 142.

⁵¹ Semahana - prostorija u tekiji gdje se obavlja derviški obred (zikir). Vidi na: <https://jezikoslovac.com/word/zedg>, datum posjećanja: 15.7.2022.

⁵² Ahmed Efe, „Hz. Mavlana ve ailesi“, *Behar, dvomjesečni bošnjački časopis za kulturu i društvena pitanja*, urednik: Sead Begović, godina XXII, br. 116, top grafika, Velika Gorica, Zagreb, 2013., str. 66.

Sultan Veled je uživao veliki ugled i slavu u svoje vrijeme, te je bio rado viđen gost i na dvorovima tadašnjih vladara, što je svojevrsno svjedočanstvo da, organizirajući tarikati-mevlevije, nije odstupio od bilo kojih uspostavljenih i općeprihvaćenih normi i pravila, ali ni osjetljive volje vladara. Veliku pažnju posvećivao je obrazovanju i podučavanju Ulu Arifa Čelebija, koji će preuzeti vođenje mevlevijskog tarikata nakon preseljenja Sultana Veleda. Hazreti Mevlanino potomstvo vodi porijeklo uglavnom iz loze koju je ostavio Sultan Veled⁵³.

Mevlevijske tekije postale su najvažnije institucije za prenošenje klasičnog književnog i sufijskog repertoara izvan dvora. Izvori mevlevijske teologije, rituala i muzike nalaze se u mnogim spisima, govorima i propovijedima Mevlane koje su kodificirali njegovi sljedbenici i njegov sin, Sultan Veled⁵⁴.

Doprinos Mevlaninog sina, Sultana Veleda, i unuka, Ulu Arifa Čelebija, u ovoj organizaciji je izuzetno značajan. Sultan Veled nastavio je očevo učenje u okviru njegove mistične misli i oko mevlevijskih učenika, te ga pokušao sistematizirati. Ulu Arif Čelebi je veoma utjecajna ličnost u organizovanju mevlevijskog reda kao tarikata. Svojim sistematskim učenjem i putovanjima trudio se da proširi mevlevijski red u tekijama, zavijama i medresama, kao i da se u medresama uči *Mesnevija*, djelo njegovog djeda Mevlane Dželaluddina⁵⁵.

Sultan Veled je na dva načina radio na širenju mevlevizma. Prvi je bio da normira i sistematizira postulate očevog učenja i da koristi taj jezik za uspostavljanje autoriteta među sljedbenicima. Drugi je bio da, poput svog oca, obučava učenike, daje im dozvolu⁵⁶ i postavlja ih za halife na raznim mjestima. Zahvaljujući svom radu, proslavio je prijatelje svog oca (Šems-i Tabrizija, Salahaddina Zerkubija i Husamuddina Čelebija), te su oni među mevlevijama dostigli nivo velikih evlija⁵⁷.

---

⁵³ Ahmed Efe, „Hz. Mavlana ve ailesi“, *Behar, dvomjesečni bošnjački časopis za kulturu i društvena pitanja*, urednik: Sead Begović, godina XXII, br. 116, top grafika, Velika Gorica, Zagreb, 2013., str. 66.

⁵⁴ Yaprak Melike Uyar, Ş. Şehvar Beşiroğlu, „Recent representations of the music of the Mevlevi Order of Sufism“, *Journal of interdisciplinary music studies*, vol. 6, Istanbul, 2012., str. 141.

⁵⁵ Aysel Tan, " 14. Yüzyılda Osmanlı Devletinde Mevleviliğin Yayılma Politikası: Sultan Veled ve Ulu Arif Çelebi'nin Çalışmaları“, *Uluslararası 14. ve 15. Yüzyıl İslam Düşüncesinde Felsefe, Kelam ve Tasavvuf Sempozyumu*, T. C. Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Ankara, 2020., str. 194.

⁵⁶ İcazet – odobrenje, dopuštanje, dozvola, potvrđivanje, diploma. Vidi u: Slavoljub Đinđić, et al., *Türkçe-Sırpça Sözlük*, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Türk Dil Kurumu, Ankara, 1997., str. 486.

⁵⁷ ar. prijatelj Allaha. Vidi u: Cyril Glasse, *Enciklopedija islama 2*, Libris, Sarajevo, 2013., str. 41.

Jedno od najvažnijih doprinosa Sultana Veleda, kada govorimo o utjecaju njegovog organizacionog karaktera, jeste proširenje *Kuće zaljubljenika*, koja je bila mjesto okupljanja i prvi centar pristalica Mevlaninog učenja.⁵⁸

On je pretvorio Mevlanina učenja u sistematičniji red. Drugim riječima, mevlevijski red je danas dostigao svoju poziciju zahvaljujući Sultanu Veledu. Ustanovio je osnove mevlevijskih rituala prema određenom redoslijedu i metodi. Nakon očeve smrti, uspostavio je dobre odnose i sa Seldžucima, kao i sa mongolskim elitnim državicima tokom invazije na Anadoliju. Na kraju je postao savršen duhovni vodič nakon što je dobio moralno obrazovanje od Šemsa i Mevlane. Sultan Veled bio je posrednik Mevlane. On nije samo uspostavio osnove mevlevijskog reda, nego je objasnio Mevlanina učenja budućim generacijama. Mevlana je na taj način uspio da prenese svoje poruke svim ljudima preko Sultana Veleda.⁵⁹

Sultan Veled bio je mnogo više od pripovjedača, tumača ili sistematičara. On je najpouzdaniji izvor o Mevlaninom životu. Čuvao je njegove duhovne tajne, a zatim ih pustio na vidjelo. Danas smo u mogućnosti da razgovaramo o Mevlaninin dubokim tajnama zahvaljujući pitanjima koja mu je Sultan Veled uporno i stalno postavljao. Također, zahvaljujući njemu, anegdote iz života Mevlane sakupljene su i sačuvane do danas.⁶⁰

6. MEVLEVIJSKI TARIKAT KROZ POVIJEST

Za razliku od drugih sufijskih pravaca u Anadoliji, mevlevijski red u početku nije bio klasični tarikat čiji su principi i praksa odmah bili definisani, kao ni uspostavljen red tekija⁶¹.

---

⁵⁸ Aysel Tan, "14. Yüzyılda Osmanlı Devletinde Mevleviliğin Yayılma Politikası: Sultan Veled ve Ulu Arif Çelebi'nin Çalışmaları", Uluslararası 14. ve 15. Yüzyıl İslam Düşüncesinde Felsefe, Kelam ve Tasavvuf Sempozyumu, T. C. Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Ankara, 2020., str. 198. i 199.

⁵⁹ Birol Biçer, „The Secret of the Secret: Sultan Walad“, <https://www.thewisemag.com/articles/the-secret-of-the-secret-sultan-walad/>, datum posjećnja: 22.8.2022.

⁶⁰ Ibid.

⁶¹ Ş. Barihüda Tanrıkorur, „Mevleviyye“, <https://islamansiklopedisi.org.tr/mevleviyye>, datum posjećnja: 10.7.2022.

Mevlevijski tarikati je tokom svoje duge povijesti, preko sedam stotina godina, imao brojne uspone i padove, no, generalno rečeno, ovaj tarikati i njegovi pripadnici su uglavnom bili miljenici vlasti, bogatih, obrazovanih i naprednih slojeva društva. S obzirom na kosmopolitizam, toleranciju i panreligionizam Osmanske države, mevlevijski tarikati nije predstavljao opasnost za vlast. Zbog svoje konformističke i univerzalističke prirode, ovaj tarikati nije zadirao u pitanja vlasti niti je iskazivao pretencionističke težnje. Uloga mevlevijskog tarikata je uglavnom bila prozelitsko-prosvjetiteljska tako da je bez većih problema djelovao tokom čitave osmanske ere⁶².

Mevlevije su tokom seldžučke vladavine imali veoma povlašteni položaji, jer je njihov duhovni vođa, Mevlana Dželaluddin Rumi, imao vrlo bliske odnose s većinom članova seldžučkog dvora u Konji. Njihov položaji se nije značajno promijenio dolaskom Osmanlija krajem 13. stoljeća, jer su oni nastavili tradiciju i običaje svojih prethodnika. Pripadnici ovog reda su se u to vrijeme odlikovali velikom tolerantnošću, otvorenošću i slobodarskim duhom, jer tada mevlevijski tarikati još nije imao konačnu formu po kojoj je postao prepoznatljiv posljednjih stoljeća. Malo-pomalo, mevlevijski tarikati se odvojio od običnog naroda i sve više padao u zagrljaj viših slojeva i vladarskih struktura. Na taj način država je ima veći upliv unutar samog tarikata⁶³.

Ulu Arif Čelebi, koji je dao veliki doprinos širenju mevlevizma osnivanjem tekija skoro svuda gdje je bio, išao je na putovanja u propagandne svrhe, ističući da je Mevlanina porodica bila jedina predstavnička dinastija vjerske vlasti u Anadoliji za vrijeme i nakon njegovog oca Sultana Veleda. Tokom ovih putovanja, koja su uključivala važne centre bejluka, kao što su Kastamonu, Denizli, Kütahya i Birgi, postavio je temelje prvih važnih centara mevlevizma izvan Konje. Tako je mevlevizam, koji je počeo da se širi kao rezultat napora Sultana Veleda i Ulu Arifa Čelebija, završio svoj proces formiranja u prvoj polovini 14. stoljeća u smislu obreda, rituala i odjeće i prenio se na 15. stoljeće⁶⁴.

Prva asitâne ili mevlevijska tekija u Istanbulu je *Kulekapı (Galata) Mevlevihanesi*, koja je osnovana 897. godine (1491. godine) na mjestima za lov Iskender-paše, jednog od vezira tog

---

⁶² Sedad Dizdarević, „Mevlana i mevlevije u Bosni“, *Znakovi vremena*, vol. 11/2008, br. 39/40, Sarajevo, 2008., str. 95.

⁶³ Ibid., str. 96.

⁶⁴ Ş. Barihüda Tanrıkorur, „Mevleviyye“, <https://islamansiklopedisi.org.tr/mevleviyye>, datum posjećanja: 10.7.2022.

vremena, uz dozvolu Bajazida II. Time je Istanbul postao najvažniji mevlevijski grad nakon Konje i sa svojim mističnim shvaćanjem, književnošću i umjetnošću, sam po sebi predstavljao je kulturno okruženje. Mevlevijska tekija, koja je započeta sa šejhom Junus-efendijom, nastavila je svoje postojanje sa Safaji Dedeom, halifom Divane Mehmeda Čelebija. Kasnije su otvorene tekije na Yenikapı, Kasımpaşı i Beşiktaşu. Iako su mevlevijske tekije u Istanbulu imale veoma važno mjesto u kulturi tarikata Osmanske države bazirane na glavnom gradu, mevlevijski tarikat imao je manje tekija od drugih tarikata. Mevlevijske tekije u 18. i 19. stoljeću osnovane su u: Urfi, İpek (Hüdaverdi paša), Bahâriye, Üsküdar i Hanya, kao i u: Samsunu, Manisi, Çorumu i Çankırju⁶⁵.

Poznati osmanski pjesnik, Šejh Galib, koji je živio i djelovao u 18. stoljeću, također je bio mevlevija. On je posljednjih osam godina života obnašao dužnost mevlevijskog šejha, odnosno „dedea“, a među poklonicima njegove mudrosti spominju se istaknuti dvorjani i dužnosnici Osmanskog carstva. Privukao je pažnju sultana Selima III koji je i sam pisao pjesme, dobro poznao muziku i bio poklonik briljantnih misli Mevlane. Zabilježeno je da je i sam sultan redovno posjećivao šejh Galibovu tekiju i sudjelovao u zikru⁶⁶.

Mevlevijske tekije, koje su najvažniji elementi mevlevijske organizacije, po funkciji su podijeljene u dvije grupe: *âsitâne* i *zâviye*. Potpuno organizirane mevlevijske tekije, gdje se nakon hiljadu i jednog dana obučavanja može postati dede, nazivaju se *âsitâne*, a one koje nisu organizirane za takvu obuku nazivaju se *zâviye*. Zbog veličine tekija *âsitâne*, šejhovi *zâviye* po rangju se smatraju inferiornijim u odnosu na *âsitâne* šejhove.⁶⁷

Mevlevijski tarikat je kroz historiju utjecao na duhovni život ljudi iz svih slojeva, od naroda do državnika, a mnogi učenjaci, mudraci i predstavnici turske kulture i umjetnosti školovani su u mevlevijskim tekijama.⁶⁸

---

⁶⁵ Ş. Barihüda Tanrıkorur, „Mevleviyye“, <https://islamansiklopedisi.org.tr/mevleviyye>, datum posjećanja: 10.7.2022.

⁶⁶ Haris Dubravac, prikaz djela „Riznica mevlevijske mudrosti“ Elvira Musića, *Živa baština – časopis za filozofiju i gnozu*, Naučnoistraživački institut „Ibn Sina“, br. 16, Sarajevo, 2018., str. 69.

⁶⁷ Ş. Barihüda Tanrıkorur, „Mevleviyye“, <https://islamansiklopedisi.org.tr/mevleviyye>, datum posjećanja: 10.7.2022.

⁶⁸ Ibid.

7. MUZIKA KOD MEVLEVIJA

Iako je poznato da je muzika, kao element ekstaze sema, postojala u periodu Mevlane i u periodima prije njega, svi se izvori slažu da je muzika, koja će se kasnije nazvati *mevlevijska* muzika, počela sa Mevlanom. Pošto je ova muzika namijenjena za izvođenje mevlevijskog plesa sema, poznato je da se sema izvodio u nepredviđeno vrijeme tokom Mevlaninog perioda od početka samog rituala, čiji red nije bio kao današnji. Smatra se da je predstavljanje naja, koji je iščupan iz trske, duha koji je napustio svoju prvobitnu domovinu, i prikazivanje savršenog ljudskog bića koje je čeznuo da se sa njim susreće sa svojim Gospodarom, također doprinijelo ulozi i prisustvu muzike u mevlevizmu, o čemu Mevlana govori u prvim stihovima *Mesneviye*. Tokom sema obreda u mevlevijskom redu izgovaralo se samo ime Allah uz ponavljanje, a zikir se obavljao u tišini.

Pošto se ovaj zikir ne čuje u ritualu, već samo muzika koja se izvodi, muzika je u ovom pogledu dobila značaj u mevlevijskom tarikatu.⁶⁹

Muzika mevlevijskog tarikata snažno je povezana sa osmanskom muzičkom tradicijom. Tekije su bile slične obrazovnim centrima za muzičare. Tokom osmanske ere, mevlevijski tarikat bio je veoma poštovan na turskom dvoru i većina poznatih kompozitora osmanske muzike bila je iz reda mevlevija. Ritual jednog derviša predstavlja ljudsko putovanje od materijalnog ka duhovnom. Ritual ima stroga pravila u pogledu muzike i simboličnih radnji koje se izvode tokom ceremonije. Muzika koja prati mevlevijski ritual se posebno naziva *Mevlevi Ayini* i to je najduži oblik u turskoj makam muzici⁷⁰. Tokom osmanske ere, mevlevijski tarikat proizveo je niz značajnih pjesnika i muzičara kao što su: šejh Galib, Ismail Rusuhi Dede iz Ankare, Esrar Dede, Halet Efendi i Gavsı Dede. Svi su sahranjeni u tekiji na Galati u Istanbulu.⁷¹

---

⁶⁹ Sezai Küçük, „Mevleviyye“, *Türkiye'de Tarikatlar, Tarih ve Kültür*, urednik: Semih Ceyhan, İSAM Yayınları, İstanbul, 2015., str. 518. i 519.

⁷⁰ To su melodije koje simboliziraju određenu emociju, misao, značenje, a svaka od njih ima drugačiji karakter, boju i osobinu. Oni su vokalni trakti koji prenose ljubav. Vidi na: Cemal Saffet, „Klasik Türk Müziğinin 40 Makamı ve Anlamları“, <https://onedio.com/haber/klasik-turk-muziginin-40-makami-ve-anlamlari-777652>, datum posjećanja: 22.8.2022.

⁷¹ Yaprak Melike Uyar, Ş. Şehvar Beşiroğlu, „Recent representations of the music of the Mevlevi Order of Sufism“, *Journal of interdisciplinary music studies*, vol. 6, Istanbul, 2012., str. 140. i 141.

Mevlevi Ayini je poznat kao najcjedeniji oblik turske vjerske muzike, pored nekada komponovanih formi kao što su mevlud⁷² i mirâciye⁷³. Mevlevi Ayini, originalna muzička forma, oslikava vjerovanje o čovjeku, društvu, univerzumu i apokalipsi⁷⁴.

Dva najvažnija instrumenta u mevlevijskoj muzici su *naj* i *kudum*. Naj je frula sa puhanjem na kraju koja predstavlja ljudsku dušu koja izlazi iz duhovnog svijeta, baš kao što se naj uklanja iz trske. Kudum je mali dupli bubanj koji se koristi u mevlevijskoj muzici, a svira se posebnim malim štapićima⁷⁵.

Iako je okretanje radi zikra spontano pokrenuo Mevlana, nakon njegove smrti 1272. godine, počeo je da poprima ceremonijalni oblik zaslugom njegovog sina, Sultana Veleda, i njegovih sljedbenika⁷⁶.

Danas je došlo do nekih izmjena u toj ceremoniji obrednog plesa. Što se tiče razvoja mevlevijske muzike, značajna promjena dogodila se krajem 17. stoljeća. Na't⁷⁷, koji je sastavio Itri⁷⁸ u Rast⁷⁹ makamu na osnovu teksta iz Mevlanine knjige *Divan-i Kebir*, dodat je na početak ceremonije⁸⁰.

---

⁷² Mevlud – vrijeme, mjesto i proslava nečijeg rođenja, ali osobito rođenja Poslanika Muhammeda. Vidi u: Smailagić, *Leksikon islama*, str. 410.

⁷³ Miradžija – pjesma o miradžu (noć Mi'radža je noć kada se Poslanik, s.a.v.s., uzdigao na nebesa i bio primljen kod svog Gospodara. Vidi na: „Mi'radž. Noć Mi'radža i sejr-i-suluk“, <https://menzil.ba/miradz/>, datum posjećanja: 10.7.2022.)

⁷⁴ Ömer Faruk Bayrakçı, „Türk Din Mûsikîsi'nde “Mevlevî Ayini” Formuna Genel Bir Bakış“, Osmangazi Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Eskişehir, 2015., str. 140.

⁷⁵ Yaprak Melike Uyar, Ş. Şehvar Beşiroğlu, „Recent representations of the music of the Mevlevi Order of Sufism“, *Journal of interdisciplinary music studies*, vol. 6, Istanbul, 2012., str. 141.

⁷⁶ Ibid., str. 141.

⁷⁷ Na't - neritmična, vokalna improvizacija tekstova o poslaniku Muhamedu, a.s., vidi u: Yaprak Melike Uyar, Ş. Şehvar Beşiroğlu, „Recent representations of the music of the Mevlevi Order of Sufism“, *Journal of interdisciplinary music studies*, vol. 6, Istanbul, 2012., str. 142.

⁷⁸ Mustafa Buhurizade Itri Efendi, rođen 1640. godine, postigao je značajan uspjeh u području islamske i klasične muzike. Djelovao je pri Yenikapi mevlevijskom tarikatu i bio je jedan od eminentnih kompozitora islamske muzike u Osmanskom carstvu. Od njega je sačuvano četrdeset djela. Vidi na: "Muzika na dlanu": „Itri & Bach“, <https://www.bir.ba/index.php/vijesti/dijaspora/item/8606-muzika-na-dlanu-itri-bach>, datum posjećanja: 30.8.2022.

⁷⁹ To je naziv za muzički modalni sistem u iranskoj muzici i za makam u arapskoj muzici. Nastao je u iranskoj muzici, a kasnije je usvojen u arapskoj i turskoj makam muzici i jedan je od glavnih makama. Vidi na: [https://dbpedia.org/page/Rast_\(maqam\)](https://dbpedia.org/page/Rast_(maqam)), datum posjećanja: 12.7.2022.

⁸⁰ Yaprak Melike Uyar, Ş. Şehvar Beşiroğlu, „Recent representations of the music of the Mevlevi Order of Sufism“, *Journal of interdisciplinary music studies*, vol. 6, Istanbul, 2012., str. 142.

8. DERVIŠKI PLES (SEMA)

Sufijski put spoznaje put je muzike, poezije, plesa – to su ključevi vrata raja kroz koja sufije putuju ka istinskoj Ljubavi, koja je za njih istoznačna Bogu. Oni ne poriču i ne obezvrjeđuju zemaljsku stvarnost – ona je za njih fizička manifestacija božanskog duha. Međutim, oni streme Apsolutnosti u kojoj se miješaju ovozemaljsko i božansko te u tome prepoznaju ljepotu i snagu. Na svijet gledaju srcem punim ljubavi. Iako nema preciznih informacija o povezanošću derviškog plesa (semaa) sa Mevlanom, poznat je sljedeći događaj:

Jednog dana, prolazeći pored zlatare u Konji, Mevlana počinje da se okreće podižući ruke u zrak uz ritam zvuka kovačkoga čekića po zlatu. Opijen radošću Božije prisutnosti koju je osjetio, u zanosu je jednostavno zaplesao. Vidjevši to, i zlatar ga prati i počinje da čini "sema" na isti način. Taj ples nastavio se do danas. Priča se da je taj zlatar bio Salahuddin Zerkubi⁸¹.

Sema doslovno znači „čuti; čuti lijepu reputaciju i spominjanje“. Kao pojam, to znači „slušati muzičke melodije i djelovati u ekstazi“. Mevlana, koji je izvodio sema ne slijedeći određenu tehniku ili pravilo, bio je primjer koji su slijedili Sultan Veled i Ulu Arif Čelebi nakon njegove smrti. Kasnije se javila potreba da se uredi izvođenje semaa nakon džuma-namaza u znak sjećanja na Mevlanu. U oblik kakav ima danas doveli su ga, prvo pir Adil Čelebi, a potom pir Husejin Čelebi. Dok se mevlevizam brzo širio, sema, koji se izvodio bez vezivanja za bilo kakav tarikat, počeo je da poprima oblik rituala⁸².

---

⁸¹ Ömer Faruk Bayrakçı, „Türk Din Mûsikîsi'nde “Mevlevî Ayini” Formuna Genel Bir Bakış“, Osmangazi Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Eskişehir, 2015., str. 142.

⁸² Ibid., str. 142.

9. POEZIJA SULTANA VELEDA NA TURSKOM JEZIKU

Sultan Veled je slijedio svog oca u pisanju gazela, dužih pjesama, kao i u držanju govora. U njegovoj poeziji očita je didaktička jasnoća i on se smatra jednim inovativnim pjesnikom. Bio je prvi koji je u Maloj Aziji komponovao znatan korpus stihova na turskom jeziku⁸³.

Prema tvrdnjama književnih historičara, ono po čemu se djela Sultana Veleda razlikuju od djela njegovog oca je to što je turskom jeziku dato više prostora. To se objašnjava činjenicom da je turski, u odnosu na period Mevlane, postao jezik koji će u ovom periodu u Anadoliji biti široko prihvaćen, kako u usmenoj, tako i u pisanoj kulturi.

Prema navodima Tahsina Yazıcıja, poezija Sultana Veleda na turskom jeziku, koja se smatra jednim od prvih primjera turske književnosti seldžučkog perioda, sastoji se od sufističkih i moralnih pjesama koje nemaju nikakvu književnu vrijednost osim izražavanja jezičnih karakteristika tog perioda. Prema rukopisnim i štampanim primjercima njegovih djela, 80 distiha turskih pjesama Sultana Veleda nalazi se u *Ibtidaname*, 162 distiha su u *Rebabname* i 129 distiha su u *Divanu*. Neke od pjesama u *Divanu* su u formi samostalnih gazela, a neke od njih su u obliku distiha u gazelima na perzijskom jeziku⁸⁴.

U ovom dijelu predstaviti ćemo tri gazela i tri rubaje Sultana Veleda iz njegovog *Divana* te dijelove iz mesnevijskih *Ibtidaname* i *Rebabname*.

---

⁸³ „Bahā' al-Dīn Soltān Walad“, <https://www.iranicaonline.org/articles/baha-al-din-soltan-walad>, datum posjećanja: 22.8.2022.

⁸⁴ Atabey Kılıç, "Sultan Veled'in Türkçe Şiirlerinde Aruz Kullanımı", Uluslararası Mevlana, Mesnevi, Mevlevihaneler Sempozyumu, 19-21. decembar, Manisa, 2005., str. 2. i 3.

9.1. GAZELI SULTANA VELEDA

Gazel (ar. gazal), je arapska „ljubavna pjesma“, često u melanholičnom tonu. To je vrsta pjesništva koje je bilo zastupljeno i u drugim islamskim književnostima, prvenstveno perzijskoj književnosti. Preteča arapskog gazela je uvod kaside, koji se nazivao nesib, u kojem se pjesnik tuži zbog odvajanja od drage. Gazel, kao poseban literarni rod, svoj prvi procvat doživio je od 7. stoljeća do početka 8. stoljeća u Mekki i Medini, gdje se njegovao, prije svega, kod aristokratskog društva. Tematski je bio pod utjecajem beduinskog stanovništva s njegovim toposima i klišejima. Dok je u Mekki i Medini izražavao realističko-osjetilnu komponentu spram slavljene žene, u iračkim gradovima je u 8. i 9. stoljeću počeo izražavati dvorsko - viteški karakter u kojem se žena prikazuje kao izdaleka obožavani nedostižni ideal.

U muslimanskoj Španiji gazel se razvio u formi strofa. Pjesme u formi gazela često su se pjevale uz muziku. U perzijskoj književnosti gazeli su se proširili u 9. stoljeću. Suprotno arapskom gazelu, perzijski gazel se ne ograničava samo na ljubavnu tematiku, nego izražava različita lirski raspoloženja. Klasično razdoblje perzijskog gazela bilo je 13-16. stoljeća⁸⁵.

Gazel se, kao zasebna pjesnička vrsta, javlja u arapskoj poeziji tek poslije pojave islama. Perzijanci su ga usvojili i kod njih je gazel dobio klasični oblik, a preko njih je tokom 13. stoljeća prešao u tursku književnost. Gazel je kratka pjesnička forma koja obično ima od pet do petnaest bejtova (distiha) sa shemom rime aa, ba, ca...U prvom dijelu koji se zove „matla“ (ar. matla') rimuju se oba bejta, posljedni bejt nazvan „makta“ (ar. maqta') sadrži pjesničko ime pjesnika (pseudonim). Gazel je izrazito lirski oblik, prvenstveno ljubavno - erotske i mističke poezije, ali i refleksivne i panegiričke poezije. U istočnjačkoj lirskoj poeziji zauzima otprilike ono mjesto koje na Zapadu zauzima sonet⁸⁶.

Pjesme na turskom jeziku Sultana Velede sakupio je Veled Čelebi (*Dîvân-ı Türki-i Sultan Veled*, Istanbul 1341), a Mecdut Mansuroğlu ih valorizirao u smislu jezičkih karakteristika i

---

⁸⁵ Smailagić, *Leksikon islama*, str. 200.

⁸⁶ *Rečnik književnih termina*, glavni i odgovorni urednik: Miloš Stambolić, Institut za književnost i umetnost u Beogradu, NOLIT, Beograd, 1986., str. 216.

objavio ih pod nazivom *Sultan Veled'in Türkçe Manzumeleri* (1958)⁸⁷.

U svim njegovim pjesmama iz *Divana* prisutan je Mevlanin ton, izraz, metafore, metrika i redifi koje je koristio. U svojim drugim tekstovima često je tačno citirao izreke svog oca. Međutim, u poređenju sa Mevlanom, narativno kazivanje kod Sultana Veleda je mnogo manje prisutno. U tom pogledu, mesnevijs Sultana Veleda razlikuju se od mesnevijsa Mevlane.

Sultan Veled je u svojim djelima koristio jednostavan i tečan perzijski, a ponekad je pjevao pjesme na turskom jeziku. Utjecaj Mevlane na tursku književnost započeo je s njim⁸⁸.

9.1.1. *Gazel I*

Bakma bana, bakma bana / bu göz ile, bu göz ile
Can gözünü ger açasın / sen n'olasın, sen n'ola?

Ger beni sen gey göresin / kendizini bey göresin
Ne nese kim isterisen / sana gele, sana gele

Tanrı'yı bilgil dek dur / Tanrı'yı görgil dek dur
Eytme bunu kim "Tanrı / kanda ola, kanda ola?"

Benden işit, var anda / kim canına can katıla
Ağla anı kim andan / bunda kala, bunda kala

Ben ki sözün söylervem / gün ü gece göynervem
Bu umuda kim kişiler / anı bula, anı bula

---

⁸⁷ Veyis Değirmençay, „Sultan Veled“, <https://islamansiklopedisi.org.tr/sultan-veled>, datum posjećenja: 15.7.2022.

⁸⁸ Ibid.

Ben ki ana âşıkvam / uslu iken delivem
Deli gibi ırlarvam / terlelelâ terlelelâ

Ol ki bununla sevinür / bunu diler, bunu görür
Anda varırsa bundan / ol ne kıla, ol ne kıla?

Ger göremezsiz kanı / ger bulamazsız canı
İsten anı kim sizi / anda sala, anda sala

Anda yakın, Rahman'dır / bunda yakın, Şeytan'dır
Şeytan elinden kaçın / eydin lâ havle velâ

Kon savaşı siz bugün / Şeytan başını döğün
Süd bigi vü bal bigi hoş / karılın birbir ile

Türkçe eger bileydin / bir sözü bin edeydin
Tatça eger dilersiz / gûyem esrâr-ı ulâ

Kim Veled'i severse / gey göz ile bakarsa
Tanrı anın başından / sava belâ, sava belâ⁸⁹.

Prijevod:

Ne gledaj me tako tim očima.
A kako bi bilo da otvoriš dušu i pogledaš očima duše?

Ako me dobro pogledaš, vidjet ćeš sebe.
Šta god želiš, postići ćeš.

---

⁸⁹ Veyis Değirmençay, *Sultan Veled Divanı*, Demavend Yayınları, İstanbul, 2016., str. 616. i 617.

Pazi! Znaj za Boga, vidjet ćeš Boga.

Nemoj pitati: „Gdje je Bog?“

Poslušaj mene! Idi Onome koji ti je dušu podario.

I moli, plači kako bi bio u Njegovoj blizini.

Ja ga danonoćno spominjem,

I oni koji se tome nadaju, Njega će pronaći.

Ja sam zaljubljen u Njega, lud iako pri pameti.

Mrljam nešto poput: „Terlelela“.

Onaj ko se tome raduje, samo to vidi i želi.

Ali, šta će učiniti kada tamo stigne?

Ako ne možete vidjeti gdje je, ako Ga ne možete pronaći,

Tražite da On vas pronađe.

Tamo je uz čovjeka Milostivi Bog, a ovdje je šejtan.

Izgovori „la havle“ i pobjegni od šejtana.

Ostavite po strani vaše sukobe i svađe i udarite šejtana po glavi.

Dobro se izmiješajte međusobno, poput mlijeka i meda.

Da sam dobro znao turski, mogao sam jednu riječ reći na hiljadu načina.

Ako želite, reći ću vam na perzijskom jeziku velike tajne.

Ko voli Veleđa i otvori oči Istini,

Neka ga Bog sačuva od nevolje.

Navedeni gazel je sufijskog karaktera. Na samom početku ukazuje se na to da istinsko gledanje nije očima, nego dušom, a oči su samo ogledalo te duše. Ako čovjek istinski želi doći do Boga, uspjeh će u tome slijedeći sufijski put ljubavi. Cilj svakog sufije je spoznati Boga i postići jedinstvo s Njim. Pročišćenje duše ključno je za postizanje jedinstva s Bogom. Da bi se postigao taj cilj, potrebna je bezuvjetna ljubav prema svemu postojećem jer sve je manifestacija jedne jedine stvarnosti. Bitno je da čovjek ne slijedi šejtana jer je on taj koji ga stalno nagovara na činjenje loših djela. Uz riječi zaštite „nema snage ni moći osim sa Allahom“, čovjek nastavlja dalje. Sultan Veled naglašava da bolje zna perzijski jezik od turskog jezika i da mu je to bila smetnja prilikom izražavanja nekih termina na turskom jeziku. Na kraju upućuje dovu Bogu da sačuva onoga ko na njega misli.

9.1.2. Gazel II

Senin yüzün güneştir yoksa aydır
Canım aldı gözün dahi ne aydır?

Benim iki gözüm bilgil canımsın
Beni cansız koyasın sen bu keydir?

Gözümden çıkma kim bu yer senindir
Benim gözüm sana yahşı saraydır

Ne oktur bu ne ok kim değdi senden
Benim boynum sünüydü, şimdi yaydır

Temâşâ-çün beri gel kim göresin
Nite gözüm yaşı ırmak u çaydır

Senin boyun budaktan ağdı geçti
Cihan imdi yüzünden yaz u yaydır

Bugün aşkın odundan ıssı aldık
Bize kayı değil ger kar u kaydır

Bana her gece senden yüz bin assı
Benim her gün işim senden kolaydır

Veled yoksuldu sensiz bu cihanda
Seni buldu bu kezden beg ü baydır⁹⁰.

Prijevod:

Je li lice Tvoje sunce ili je mjeseć?
Šta kaže oko Tvoje? Dušu mi je uzelo.

Znaj da si mi dva oka dva u glavi i moja duša,
Zar ćeš me ostaviti bez duše? Kako to?

Nemoj mi izlaziti iz oka (uvijek budi tamo), jer je to Tvoja kuća.
Moje oči su Tebi najljepši dvori.

Kakva je to strijela došla od Tebe?
Stas mi bijaše poput koplja, a sada se iskrivio poput luka.

Dođi ovamo da Te vidim,
Suze mi teku kao rijeke i potoci.

Tvoj stas se izdigao poput mladice,
Svijet je sada proljeće i ljeto zbog Tebe.

---

⁹⁰ Veyis Değirmençay, *Sultan Veled Divanı*, Demavend Yayınları, İstanbul, 2016., str. 618.

Danas smo se ugrijali vatrom Tvoje ljubavi,
Više se ne moramo brinuti je li kiša ili je snijeg.

Ja od Tebe svake noći imam sto hiljada koristi,
Svaki dan moj je posao zbog Tebe lahak.

Veled je na ovom svijetu bez Tebe bio jadnik,
Pronašao Te je, sada je postao bogati plemić.

Ova pjesma je također sufijskog karaktera. Ovdje Sultan Veled izražava ljubav prema Bogu kroz ljubav prema osobi, u ovom slučaju voljenoj. Ta Voljena u sufijskom tumačenju je „Bog“ i njena ljepota je odraz Božije ljepote. Pjesnik priželjkuje da mu Bog uzme dušu kako bi što prije uživao gledajući Njegovu ljepotu. On je tužan, plače i izgara od želje za susretom s Voljenom. Njena toplota ga grije toliko da više hladnoću i ne osjeća. Postao je jedinka koja samo iščekuje dan sastajanja. Ovaj svijet mu je patnja, ali mu pomisao na Voljenu olakšava svaki posao. Zbog nje mu ništa nije teško uraditi. Prije nego je nju/Ga pronašao, bio je jadan i tužan, a nakon što je spoznao njenu/Njegovu ljubav, on ima sve, jer je pravo bogatstvo jednog sufije u spoznaji Boga. Ovosvjetske stvari su prolazne i bezvrijedne.

9.1.3. Gazel III

Senin evin bu gece nûr tuttu
Anın-çün kim içinde ay düştü

Karanı kalmaya anda, ki bu ay
Karanıyı nur ile taşra itti

Ev aydından dolıcak belli olur
Kim uğru evde kaldı, yoksa gitti?

Ev aydından bu gece öyle doldu
Kişi göden değildi, vardı yitti

Ne yağmurdur ki yağdı can üzerene
Ki candan bin gülef, bin bağ bitti

Ne gevher oldu bu bir damla cânım
Ki yüz bin deniz ana girdi battı

Bana sorma “Niçün esrik olursun?”
Bunu gör sen, ne süçü beni tuttu?

Acâibe kalurven ol Çalap’tan
İki cânı nite birbirne kattı?

İki ya kaşlarından bir soraydım
Kara gözün bana ne oklar attı

Yüreğimde ne tatlı aşkın odu!
Yüreğim od bigi yandıydı tütü

Veled bâzâr etti kendi birle
Seni aldı, cihânı verdi, sattı⁹¹.

---

⁹¹ Veyis Değirmençay, *Sultan Veled Divanı*, Demavend Yayınları, İstanbul, 2016., str. 624. i 625.

Prijevod:

Tvoja kuća večeras utonula je u svjetlost
jer se mjesec pojavio nad njom.

Mjesec je svojom milošću istjerao tamu
da tamo ne bi bilo mraka.

Kada Mjesec ispuni kuću svojom svjetlošću,
Postaje jasno je li lopov u kući ili je otišao.

Večeras je kuća bila ispunjena svjetlošću toliko
Da je svako nju posmatrao.

Na dušu se spustila takva kiša
Da je iz nje procvjetalo hiljadu ruža, hiljadu vrtova.

Ta kaplja moje duše postala je takav dragulj
Da se u njoj izgubilo sto hiljada mora.

Nemoj me pitati: „Zašto si pijan?“
Kada to vidiš, shvatit ćeš kakvo me vino opilo.

Zadivljen sam Božijim stvaranjem,
Kako je spojio dvije duše?

Kada bih mogao pitati njene obrve poput luka:
„Kakve su strijele ispalile Tvoje crne oči?“

Kako je sladak oganj Tvoje ljubavi u mome srcu!
Srce mi je izgorjelo poput drveta⁹², zadimilo se.

Veled se pogodio sam sa sobom,
Prodao je ovaj svijet i Tebe uzeo.

Mjesec je simbol ljepote i sveobuhvatnosti, on je simbol Boga. Pjesnik je opijen⁹³ Božijom ljepotom. Ta ljepota je tolika da je sve prekrila i da se izlila na cijelu kuću. Svi su posmatrali kuću da se nagledaju ljepote. Ružičnjak je jedan od simbola u sufijskoj poeziji i označava džennetske bašče⁹⁴. Srce mu je izgorjelo od ljubavi i čežnje jer jedan od ciljeva sufija je izgorjeti u vatri ljubavi prema Bogu, a sebe i svoj ego zanemariti. Ono što čovjek radi na ovom svijetu treba biti u skladu sa onim sa čime je Bog zadovoljan. Obrve poput luka i crne oči također su simboli koji se često koriste u sufijskoj poeziji da bi opisali ljepotu drage, odnosno Apsoluta. Ovaj svijet je prodao radi budućeg svijeta i susreta s Bogom. Nije mu bitno više ko je on sam. Bitno mu je da se sjedinio s Mjesecom, odnosno Apsolutnom Ljepotom.

9.2. RUBAIJE SULTANA VELEDA

Rubaije su bitan dio književnog opusa Sultana Velede. U ovom radu izdvojili smo tri koje su, kao i gazeli, sufijskog karaktera. Napisane u metaforičkom značenju, prenose duboku poruku koju mogu spoznati samo oni koji su dobro upućeni u sufijske simbole i termine.

Rubaija je oblik predislamske perzijske poezije. Dobila je arapsko ime po tome što sadrži četiri polustiha (misraa), iako je osim toga perzijski nazvana *dubeyt*, što perzijski znači „dva

---

⁹² Aquilaria agallocha ili Agar, mirisno je drvo. Koristi se za liječenje bolesti uha, nosa, grla, astme.

⁹³ Opijenost vinom aluzija je na kur'anski ajet u kojem se opisuje kakvo vino će biti u Džennetu: „I od njega neće glava boljeti i od njega se neće pamet gubiti.“ (37:47)

⁹⁴ Ovo možemo protumačiti kao aluziju na kur'anski ajet: „Allah obećava vjernicima i vjernicama džennetske bašče kroz koje će rijeke teći, u kojima će vječno boraviti i divne dvorove u vrtovima edenskim...“ (9:72)

distiha“. Obično ima metar hezedž, i to u varijantama ahrem i ahreb⁹⁵.

9.2.1. Rubaija I

(Ey sevgili!) Senin işveli ve mest iki nergis gözünden;
yay gibi olan her iki çatık kaşından dolayı sarhoşum;
Senin tuzağına düşmüş tuhaf bir avım.
Beni ayak altına atma, beni kaybetme.⁹⁶

Prijevod:

(E, draga!) Pijan sam zbog Tvojih očiju poput dva narcisa⁹⁷, zavodljivih i zanesenih,
kao i Tvojih poput luka namrštenih obrva.
Ja sam čudan plijen uhvaćen u Tvoju zamku.
Nemoj me zgaziti, nemoj me izgubiti.

Draga je simbol Boga. U ovoj rubaiji pjesnik izražava ljubav prema Bogu kroz ljubav prema stvorenju, prema dragoj. On je došao do svoje drage (do Boga) poslije mnogo uloženog truda, i sada ne želi da ga draga/Bog ispusti, niti da zaboravi na njega. On je opijen gledajući u Njegovu ljepotu. Draga je u početku namrštena, ali on je uporan u tome da je osvoji.

Ova rubaija je izrazito lirskog karaktera i po tome više podsjeća na klasične perzijske rubaije dok su osmanske često više neke dosjetke i filozofska promišljanja.

---

⁹⁵ Nametak, *Historija turske književnosti*, str. 173.

⁹⁶ Veyis Değirmençay, *Sultan Veled Divanı*, Demavend Yayınları, Istanbul, 2016., str. 637.

⁹⁷ Narcis je simbol drage, simbol ponovnog rođenja. Označava novi početak, utjehu i ljepotu koja dolazi nakon duge zime.

9.2.2. Rubaija II

Senin kulun, sana kavuşmadan ayrılmadı.
Gittin, ama senin hayalin ondan uzaklaşmadı.
Mevlana dünyadan gittiği günden beri
dünya donuklaştı, ışığı kalmadı.⁹⁸

Prijevod:

Tvoj rob nije otišao dok se Tebi nije približio.
Otišao si, ali maštanje o Tebi nije ga napustilo.
Od dana kada je Mevlana napustio svijet,
svijet je postao zagasit i bez svjetla.

U ovoj rubaiji pjesnik izražava žaljenje i tugu zbog smrti Mevlane. Svijet je ostao bez svjetlosti kako ga nema. Na ovaj način izražava koliko je bitna Mevlanina uloga u životu mevlevija i da je san svakog sufije sjedinjenje sa Gospodarom.

9.2.3. Rubaija III

Benim gözümdesin; yoksa nasıl görebilirim?
Beni arayansın; yoksa nasıl arayabilirim?
Eğer sen benim bu ölü bedenimde bir can değilsen,
ben bu canlılar denizinde nasıl kalır, nasıl yaşarım?⁹⁹

---

⁹⁸ Veyis Değirmençay, *Sultan Veled Divanı*, Demavend Yayınları, İstanbul, 2016., str. 639.

⁹⁹ Ibid., str. 693.

Prijevod:

Ti si u mojim očima; jer kako bih Te inače mogao vidjeti?

Ti mene tražiš: jer kako bih ja inače mogao tražiti?

Ako ti nisi duša u mom mrtvom tijelu,

kako bih ja mogao ostati i živjeti u ovom moru živih?

Ovdje pjesnik govori o potpunom sjedinjenju s Bogom. Više ne postoji on sam, savladao je svoj ego. Sad je jedno s Gospodarom, stopio se u Njegovoj ljubavi. Odras Božijeg stvaranja vidi u sjedinjenju s Njim. Jer kako bi mogao vidjeti, čuti i tražiti Njega, da On već nije u njemu. Njemu je patnja da nastavi živjeti sa stvorenjima. Njegovo tijelo je prolazno i mrtvo, a Gospodar je Taj Koji je Vječan.

9.3. MESNEVIJE SULTANA VELEDA

Sultan Veled iza sebe ostavio je tri mesnevijske: *Ibtidaname*, *Rebabname* i *Intihaname*. U ovom dijelu predstaviti ćemo odlomak iz mesnevijske *Ibtidaname* i odlomak iz mesnevijske *Rebabname*. Njegove mesnevijske napisane su pod direktnim utjecajem *Mesnevijske* njegovog oca¹⁰⁰.

Mesnevijske, dugačke poeme, u kojoj svaki stih može imati novu misao, a rimovanje je slobodno za svaki stih, omogućile su pjesniku slobodnije izražavanje. Ova poetska forma preuzeta je iz klasične perzijske predislamske poezije i dobila je svoje mjesto u arapskoj književnosti, a potom i u turskoj. Distih/bejt mesnevijske rimuje se tako da se rimuju njegova prva i druga polovina, odnosno ima unutrašnju rimu između dva polustiha: aa bb cc...¹⁰¹

---

¹⁰⁰ Haris Dubravac, prikaz djela „Riznica mevlevijske mudrosti“ Elvira Musića, *Živa baština – časopis za filozofiju i gnozu*, Naučnoistraživački institut „Ibn Sina“, br. 16, Sarajevo, 2018., str. 69.

¹⁰¹ Nametak, *Historija turske književnosti*, str. 173.

9.3.1. Odlomak iz mesnevije,,Ibtida-name“

Bu hadîsi buyurdu Peygamber

Kangı kişi ki dirligin ister

Kendözinden gerek kim evvel öle

Dirliğin mânîsin ölüp bula

Ölmedin tiz ölüñ ağun göğe

Kim sizi ay ile güneş öğe

Ol kim öldi ölümsüz ol kaldı

Uçmağı bu cihanda nakd aldı

Kim ölirse bu gün diri ola

Ol kim ölmez yarın yavuz ola.

Dünyanın dirligi geçer kalmaz

Tanrı'dan kim diriyse ol ölmez

Kirtü dirlük ölümsüz ölmekdür

Tanrı bile hemîşe olmakdur

Bu cihan sevmegin kemişmekdür

Aşk odından hemîşe bişmekdür.¹⁰²

Prijevod:

Poslanik je rekao ovaj hadis

za osobu koja želi živjeti vječno.

Ta osoba mora umrijeti (misliti da će umrijeti) prije nego umre,

tako da umirući shvati mudrost vječnog života.

---

¹⁰² Edebiyat Vadisi online: <http://edebiyatvadisi.com/sultan-veled/>, datum posjećanja: 13.7.2022.

Prije nego umreš, umri odmah

i uzdigni se u nebo da te mjesec i sunce hvale.

Osoba koja je ubila svoj ego na ovaj način

postala je besmrtna i kupila raj na ovom svijetu.

Ko umre danas, imat će život vječni,

a ko ne umre sada, bit će mu loše sutra.

Život je privremen, niko ne ostaje.

Ali onaj ko je živ, pred Allahom ne umire.

Pravi život je postići besmrtnost ubijanjem svog ega.

Ubijanje svog ega osigurava bliskost s Bogom.

Onaj ko prestane voljeti ovaj svijet,

Neprestano je u vatri ljubavi.

U odlomku ove mesneviye, kao i u ostalim djelima Sultana Veleda, prisutni su didaktički motivi i metaforički elementi sufijskog karaktera. Cilj svakog sufije je sjedinjenje s Bogom, zato on priželjkuje da umre prije smrti i da se ne veže za ovaj svijet. Prava ljubav nastupa tek onda kada čovjek prestane misliti na ovaj svijet jer on je prolazan. Savladati svoj ego i svoje “ja” najteža je borba koju čovjek može dobiti i za bliskost s Bogom treba nastojati da dođe do kraja borbe i uspije u tome.

Iako je ovaj svijet prolazan, onaj ko je u stalnoj vezi s Bogom i ko Mu je pokoran, on ne umire, stalno je nadahnut Božijom ljubavi i Njegovim zadovoljstvom. Istinska sreća je dosegnuti vrhunac u sufijskom smislu, postići sjedinjenje s Bogom. Savladavanjem svog ega, čovjek dobiva raj, kako na onom svijetu, tako i na ovom svijetu. Tada shvata mudrost vječnog života i jedino duhovna dimenzija je ono što ga ispunjava jer materijalno za njega više nema nikakvog značenja.

9.3.2. Odlomak iz mesneviye “Rebab-name”

Mevlanâ’dır evliyâ kutbu bilin,
ne kim ol buyurdise anı kılın.

Tanrı’dan rahmettir anın sözleri,
körler okursa açıla gözleri.

Kangı kişi kim bu sözden yol vara,
Tanrı anın müzdini bana vere.

Yok idi mâlım, davarım kim verem;
dostluğun mâl ile belli gösterem.

Mâlî kim Tanrı bana verdi budur,
kim bu malı isteye ol usludur.

Uslu kişinin malı sözler olur;
mâlîni verir bu sözleri alır.

Mâl topraktır, bu sözler candurur;
uslular andan kaçır, bunda durur.

Söz kalır bâkî, davar fânî olur;
diriği tut, kogi anı kim öliir.

Tanrı'yı tut kim kalasın sen ebed,
gün ü gece Tanrı'dan iste meded.

Yalvarıp, zârî kılıp değıl ana;
rahmet etğıl kendi lutfundan bana.

Gözümü aç kim seni belli görem;
damla gibi denize girem, duram.

Nitekim damla denize karılır;
iki kalmaz, damla, deniz bir olur.

Ben dahi damla gibi deniz olam;
ölmeyem, deniz gibi diri kalam.

Uslular hayran kalır bu sözlere,
kim "halâyık Hâlık'ı nite göre?"

Ben bulara eydürem kim ol yüzi;
kimse görmez, geri görür kendüzi.

Tanrı kendi nûrunu ana verir,
ol nur ile Tanrı'yı belli görür.

Nûr eger ola gözünde nur göre,
güneşin nûru ana gele dura¹⁰³.

Prijevod:

Znajte da je najveći čuvar svog vremena bio Mevlana,
Činite ono što je on naredio.

Njegove riječi su milost od Boga,
Da ih slijepi čitaju, oči bi im se otvorile.

Ko nađe (pravi) put uz pomoć tih riječi,
Neka mene Bog nagradi.

Nemam posjeda ni imetka
Da njima svoju odanost pokažem.

Ovo je imetak koji mi je Bog dao.
Ko ga želi, taj je pametan.

---

¹⁰³ Edebiyat ve Sanat Akademisi online, vidi na:

<https://www.edebiyatvesanatakademisi.com/Icerik.aspx?a=/e/%C5%9E%C4%B0%C4%B0RLER/Sultan-Veled-%C5%9Eiirleri/REBABN%C3%82ME%E2%80%99DEN/Esa/6c32dbcf-ec23-44be-9811-50ccf7e79cde>, datum posjećenja: 22.6.2022.

Imetak pametne osobe je savjet,
(takva osoba) daje svoj imetak, a uzima ove riječi.

Imetak je zemlja, a ove riječi su život.
Pametni ljudi od toga bježe, a drže se ovih riječi.

Riječ je vječna, a imetak je prolazan.
Uzmi ono što je trajno, ostavi se prolaznog.

Ako želiš biti vječan, izaberi Boga,
Danonoćno traži od Njega pomoć.

Moli Ga plačući i reci mu:
„Smiluj mi se od Svoje dobrote“.

Otvori mi oči da Te jasno vidim,
Da se kao kap pomiješam s morem.

Kao što nema dvojnosti kada se kap pomiješa s morem,
Ako kap i more postanu jedno,

Neka i ja postanem more poput kapi i neka ne umrem,
Neka ostanem živ poput mora.

Ko god je pametan, bit će zadivljen ovim riječima i reći će:
„Kako ljudi mogu vidjeti Stvoritelja?“

Ja im kažem:
„Niko ne može vidjeti Njegovo lice, osoba može vidjeti samo sebe.“

Bog mu daje svoju svjetlost,
I ta osoba pomoću nje jasno vidi Gospodara.

Ako ima svjetlosti u čovjekovom oku, on će vidjeti Svjetlost,
I sunčeva svjetlost će ga obasjati.

U ovom dijelu mesneville, istaknut je značaj Mevlane i bitnost slijeđenja njegovog puta za jednog sufiju. Materijalni imetak je prolazan, ali Mevlanine riječi su ono što sufiji osigurava sreću na ovom i na budućem svijetu. Čovjek iskrenog i čistog srca može vidjeti Gospodara. To je svjetlost koja se manifestuje na njegovom licu i uz pomoć koje vidi. Tek kad očisti svoje srce, jasno može vidjeti sunčevu svjetlost.

Gospodar je more, a sufija je kap u moru. On teži da se sjedini s morem, ali čak i ako se sjedini s njim, neće biti dvojnosti. Vječna sreća nastupa onda kada čovjek stavi Gospodara na prvo mjesto i kada Njega moli za oprost i za pomoć. Pametan je samo onaj ko izabere vječno, a ne prolazno. Imetak je materijalan i prolazan, a savjeti i riječi pravog prijatelja su nešto što će koristiti čovjeku. Prava sreća je u srcu, samo je treba pronaći.

Iako su pjesme Sultana Veleda privlačile pažnju europskih učenjaka, od 1829. godine do danas, čak su dijelom i objavljivane, najpotpunijim izdanjem smatra se ono Veled Čelebija iz 1341/1922-1923. godine pod nazivom *Divan na turskom Sultana Veleda*¹⁰⁴.

Stihovi Sultana Veleda imali su velikog utjecaja na Osmansko carstvo, tursku kulturu i uopće sufijske tokove u Anadoliji i šire. Kroz svoje stihove doprinio je tadašnjem kulturnom, naučnom i društvenom životu. Kao osoba koja je slijedila svog oca, didaktičnim djelima utjecao je na jačanje institucije mevlevizma koja do danas živi, a stihovi iz njegovih djela se i dalje citiraju.

---

¹⁰⁴ Nametak, *Historija turske književnosti*, str. 153.

Američki akademik, Omid Safi, objašnjava tajnu Mevlanine bliskosti sa sinom: „Mevlana i njegov sin, Sultan Veled, bili su toliko bliski da je Mevlana kroz taj odnos prenio sve svoje ideje o moralu, te tako prenio svoje poruke čovječanstvu.” Zahvaljujući tome što je bio veoma blizak sa svojim ocem, ali i Šemsom Tabrizijem, Husamuddinom Čelebijem i Salahaddinom Zerkubijem, te usvajao i njihove etičke manire, Sultan Veled postao je ključ za prenošenje njihovih poruka budućim generacijama¹⁰⁵.

10. MEVLEVIJSKI TARIKAT U BOSNI

Mada Mevlana i mevlevijski tarikati nisu imali direktne veze s Bosnom, njihov utjecaj je u odnosu na ostale arife i tarikate nemjerljiv. Tumačenje *Mesnevi*¹⁰⁶ bila je ustaljena praksa u Bosni i Hercegovini od samog osvajanja, a jedan od najpoznatijih tumača *Mesnevi* ili “Mesnevihana” bio je šejh Fevzija Blagajac. On je djelovao u “Darul Mesnevi”, koju je osnovao naš veliki pjesnik po imenu Derviš-paša Bajezidagić. Sličnih institucija je bilo i u drugim gradovima Bosne¹⁰⁷. Turski putopisac Evlija Čelebija prilikom svoje posjete Sarajevu 1069. H.g. bilježi:

Mevlevijska tekija – Na obali rijeke Miljacke, na mjestu poput raja, nalazi se vakuf tekija Dželaluddina Rumija. Tekija ima semahanu, mejdan-odaju, sedamdeset do osamdeset sobica za siromahe, mahfil za mutribe (tekijske svirače), imaret (kuhinju) i blagovaonicu. Šejh ove tekije je učen čovjek čija se molba (kod Boga) uslišava. Nej-baša (starješina svirača naja) ove tekije derviš Mustafa odličan je kaligraf¹⁰⁸.

---

¹⁰⁵ Birol Biçer, „The Secret of the Secret: Sultan Walad“, <https://www.thewisemag.com/articles/the-secret-of-the-secret-sultan-walad/>, datum posjećanja: 22.8.2022.

¹⁰⁶ Najpoznatije djelo Mevlane Dželaleddina Rumija *Mesnevi* predstavlja svojevrsnu enciklopediju kompletne književne umjetnosti do Mevlane i u njoj su na razne načine sadržane mnogobrojne teme, priče, izreke ili stihovi iz različitih kultura svijeta, kao što su kineska, indijska, grčka, rimska i bizantijska. To je još jedan dokaz da *Mesnevi* predstavlja vrhunsko remek-djelo svjetske književnosti. Vidi u: Dželaludin Rumi Mevlana, *Kazivanja iz Mesnevi*, preveo i prilagodio: Muamer Kodrić, Fondacija “Baština duhovnosti”, Mostar, 2011., str. 181.

¹⁰⁷ Sedad Dizdarević, „Mevlana i mevlevije u Bosni“, *Znakovi vremena*, vol. 11/2008, br. 39/40, Sarajevo, 2008., str. 101.

¹⁰⁸ Saeid Abedpour, „Tradicija mesnevihanstva u Bosni i Hercegovini“, *Znakovi vremena*, vol. 12/2009, br. 45/46,

Mevlevijski tarikati je, uz nakšibendijski, bio sve vrijeme najrašireniji tarikati u Bosni i Hercegovini. Neki historijski podaci i predaje pokazuju da su melevije odigrale ključnu ulogu prilikom širenja islama u Bosni i Hercegovini i nastanka islamske kulture. Isa-beg Ishaković, melevija i prvi namjesnik Bosanskog sandžaka, 1462. godine, godinu dana prije konačnog pada Bosanskog kraljevstva, u Sarajevu gradi prvu tekiju koja kasnije postaje poznata kao Dergah ili Astone¹⁰⁹.

Naime, svi trgovci i zanatlije u Osmanskom carstvu bili su udruženi u esnafa ili cehove na čijem čelu se nalazio jedan duhovni vođa ili šejh kojeg su nazivali *ehi*. S druge strane, poznata je predaja prema kojoj je posljednji bogumilski did svoj sveti štap predao melevijskom dedi. Smatra se da je taj štap čuvan u melevijskoj tekiji na Bentbaši sve dok ona nije srušena, kad se gubi svaki trag spomenutom štapu. Historijski podatak koji govori o značaju i ulozi melevijskog tarikata u Bosni jeste činjenica da su svi pripadnici saračkog esnafa bili sljedbenici melevijskog tarikata¹¹⁰.

U okviru bosanske književnosti stoljećima su djelovali autori koji su pisali na orijentalnim jezicima, a najistaknutiji iz reda melevija su: Ahmed Sudi Bošnjak, Habibi - dede, Katibi Mustafa Bošnjak, Derviš Sulejman Bošnjak Mezaki, Muhamed Muhtešim Velegić Šabanović iz Nevesinja, Nazmi - dede Hasan iz Sarajeva, pjesnik Ledunija, Fevzi Mostarac, Fadil-paša Šerifović¹¹¹.

Sarajevo, 2009., str. 236. i 237.

¹⁰⁹ Ovaj naziv nosile su samo najvažnije i centralne tekije u Osmanskom carstvu.

¹¹⁰ Sedad Dizdarević, „Mevlana i melevije u Bosni“, *Znakovi vremena*, vol. 11/2008, br. 39/40, Sarajevo, 2008., str. 102.

¹¹¹ Dragan Bećirović, „Mevlevije u Bosni i Hercegovini“, *Novi muallim*, vol. 7/2006, br. 26, Sarajevo, 2006., str. 94.

ZAKLJUČAK

U ovom radu predstavili smo život i djelo Sultana Veleda, osnivača mevlevizma, jednog od najrasprostranjenijih derviških redova. On je, kao nasljednik svog oca, Mevlane Dželaluddina Rumija, a na osnovu njegovih učenja i ideja, utemeljio mevlevizam. Budući da se o njegovom životu, za razliku od brojnih tekstova o Mevlani, veoma malo pisalo na našem jeziku, ovim radom smo nastojali da predstavimo tu važnu historijsku ličnost i time doprinesemo boljem poznavanju lika i djela Sultana Veleda u bosanskohercegovačkom čitalačkom okruženju.

Nakon što smo predstavili životopis Sultana Veleda i dotakli se života Mevlane, osvrnuli smo se na osnivanje i širenje mevlevijskog derviškog reda. Potom smo istražili poeziju Sultana Veleda na turskom jeziku i naveli tri gazela, tri rubaije i dijelove iz mesnevijskih *Ibtidaname* i *Rebabname*, kao i njihov prijevod i komentar na bosanskom jeziku.

Poezija Sultana Veleda je veoma zahtjevna za tumačenje, prvo zbog toga što je Sultan Veled pisao na starom anadolskom turskom jeziku iz 13. stoljeća, ali i zato što nije moguće razumjeti metaforičke simbole sufizma bez dubokog proučavanja duhovnog životnog puta Mevlane i njegovih sljedbenika.

Osnovne ideje njegove poezije proizilaze iz cilja svakog sufije, a to je odricanje od vlastitog nefsa i svog „ja“ i time postizanja Božijeg zadovoljstva. Ovozemaljski svijet je prolazan, a Bog je Apsolutan i Vječan, Koji se može spoznati samo putem srca. Kroz poeziju smo vidjeli da čovjek, kroz ljubav prema stvorenju, nastoji dostići Božiju ljubav, pa tako on oslovljavanjem drage sa *Voljena*, ustvari aludira na Boga. Živi za dan kada će se sresti sa Voljenim. Potpunu očišćenost sufija dostiže tek kad se oslobodi svih veza koje ga vežu za ovaj svijet, kad mu materijalno bude nevažno i kad kroz razne faze dođe do toga da prevaziđe svoj nef.

Nakon prijevoda i komentara stihova Sultana Veleda na turskom jeziku, osvrnuli smo se na prisustvo mevlevizma danas u Bosni i Hercegovini, odnosno u kojoj je mjeri taj red zastupljen i koliko su mevlevihani bili poznati kod nas.

Smatram da je ova tema izuzetno važna za kulturnu historiju ovog podneblja jer se u Bosni i Hercegovini oduvijek njegovala sufijska tradicija, posjećivale se tekije i obavljali zikrovi.

Sultan Veled je ustoličio mevlevizam u veoma teškom periodu za narod Anadolije, odnosno, u doba invazije Mongola i formiranja Osmanskog carstva. Stoga je ovaj tarikati u historiji, a posebno duhovnom razvoju Anadolije, ostao zapamćen kao svojevrsna ruka spasa za narod, izvor koji je napajao ljudske duše.

Literatura

1. Abedpour, Saeid, „Tradicija mesnevihanstva u Bosni i Hercegovini“, *Znakovi vremena*, vol. 12/2009, br. 45/46, Sarajevo, 2009., str. 232-246.
2. Aslan, Burcu, *Mevlevilik ve Erzincan Melik Salih Mevlevihanesi*, Karabük Üniversitesi, Karabük, 2020., 110 str.
3. Bayrakçı, Ömer Faruk, „Türk Din Mûsikîsi’nde “Mevlevî Ayini” Formuna Genel Bir Bakış“, Osmangazi Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Eskişehir, 2015., str. 139-152.
4. Bećirović, Dragan, „Mevlevije u Bosni i Hercegovini“, *Novi muallim*, vol. 7/2006, br. 26, Sarajevo, 2006., str. 91-99.
5. Chittick, C. William, *The Sufi Path of Love - The Spiritual Teachings of Rumi*, s engleskog preveo: Prof. dr. Rešid Hafizović, Naučnoistraživački institut “IBN SINA”, Sarajevo, 2005., 429 str.
6. Čatović, Alena i Karahalilović, Namir, „Nazira: poetska poveznica bošnjačkih divanskih pjesnika s književnošću orijentalno – islamskog kulturnog kruga“, *Prilozi za orijentalnu filologiju*, 62/2012, Orijentalni institut u Sarajevu, Sarajevo, 2013., 13 str.
7. Değirmençay, Veyis, *Sultan Veled Divanı*, Demavend Yayınları, Istanbul, 2016., 753 str.
8. Dizdarević, Sedad, „Mevlana i melevije u Bosni“, *Znakovi vremena*, vol. 11/2008, br. 39/40, Sarajevo, 2008., str. 94-106.
9. Dubravac, Haris, prikaz djela „Riznica melevijske mudrosti“ Elvira Musića, *Živa baština – časopis za filozofiju i gnozu*, Naučnoistraživački institut „Ibn Sina“, br. 16, Sarajevo, 2018., str. 68-70.
10. Đinđić, Slavoljub, Teodosijević, Mirjana, Tanasković, Darko, *Türkçe-Sırpça Sözlük*, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Türk Dil Kurumu, Ankara, 1997., 1114 str.
11. Efe, Ahmed, „Hz. Mavlana ve ailesi“, *Behar, dvomjesečni bošnjački časopis za kulturu i društvena pitanja*, urednik: Sead Begović, preveo: Edin Urjan Kukavica, godina XXII, br. 116, top grafika, Velika Gorica, Zagreb, 2013., str. 51-77.
12. Glasse, Cyril, *Enciklopedija islama 1*, Libris, Sarajevo, 2013., 240 str.
13. Glasse, Cyril, *Enciklopedija islama 2*, Libris, Sarajevo, 2013., 230 str.
14. Kılıç, Atabey, "Sultan Veled'in Türkçe Şiirlerinde Aruz Kullanımı", Uluslararası Mevlana, Mesnevi, Melevihaneler Sempozyumu, 19-21. decembar, Manisa, 2005., 13 str.

15. Küçük, Hülya, „Sultan Veled ve Ma'arif Adlı Eseri“, *İlmi ve Akademik Araştırma Dergisi*, br. 19, İstanbul, 2007., str. 427-451.
16. Küçük, Sezai, „Mevleviyye“, *Türkiye'de Tarikatlar, Tarih ve Kültür*, urednik: Semih Ceyhan, İSAM Yayınları, İstanbul, 2015., str. 489-544.
17. *Kur'an: originalni tekst s prijevodom Besima Korkuta*, El-Kalem, Sarajevo, 2017., 613 str.
18. Mevlana, Dželaludin Rumi, *Kazivanja iz Mesneviye*, preveo i prilagodio: Muamer Kodrić, Fondacija "Baština duhovnosti", Mostar, 2011., 188 str.
19. Nametak, Fehim, *Historija turske književnosti*, Orijentalni institut u Sarajevu, Posebna izdanja XL, Sarajevo, 2013., 528 str.
20. *Rečnik književnih termina*, glavni i odgovorni urednik: Miloš Stambolić, Institut za književnost i umetnost u Beogradu, NOLIT, Beograd, 1986., 897 str.
21. Saylan, Betül, „Mevlana Ailesi ve Mevlevilik'te Çelebilik Makamı - SEFÎNE-İ Nefise-i Mevleviyan Örneği“, doktorska teza, T.C. Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı, Tasavvuf Bilim Dalı, İstanbul, 2013., 401 str.
22. Smailagić, Nerkez, *Leksikon islama*, Svjetlost, Sarajevo, 1990., 688 str.
23. Tan, Aysel, "14. Yüzyılda Osmanlı Devletinde Mevleviliğin Yayılma Politikasi: Sultan Veled ve Ulu Arif Çelebi'nin Çalışmaları“, *Uluslararası 14. ve 15. Yüzyıl İslam Düşüncesinde Felsefe, Kelam ve Tasavvuf Sempozyumu*, T. C. Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Ankara, 2020., str. 194-206.
24. Uyar, Yaprak Melike i Beşiroğlu, Ş. Şehvar, „Recent representations of the music of the Mevlevi Order of Sufism“, *Journal of interdisciplinary music studies*, vol. 6, İstanbul, 2012., str. 137-150.

Internet izvori:

1. „Bahā' al-Dīn Solţān Walad“, <https://www.iranicaonline.org/articles/baha-al-din-soltan-walad>, datum posjećenja: 22.8.2022.
2. Biçer, Birol, „The Secret of the Secret: Sultan Walad“,

- <https://www.thewisemag.com/articles/the-secret-of-the-secret-sultan-walad/>, datum posjećenja: 22.8.2022.
3. Değirmençay, Veyis, „Sultan Veled“, <https://islamansiklopedisi.org.tr/sultan-veled>, datum posjećenja: 10.7.2022.
  4. Edebiyat Vadisi online, <http://edebiyatvadisi.com/sultan-veled/>, datum posjećenja: 13.7.2022.
  5. Edebiyat ve Sanat Akademisi online, <https://www.edebiyatvesanatakademisi.com/Icerik.aspx?a=/e/%C5%9E%C4%B0%C4%B0RLER/Sultan-Veled-%C5%9Eiirleri/REBABN%C3%82ME%E2%80%99DEN/Esa/6c32dbcf-ec23-44be-9811-50ccf7e79cde>, datum posjećenja: 22.6.2022.
  6. Evliyalr Ansiklopedisi, <https://www.ehlisunnetbuyukleri.com/Evliyalr-Ansiklopedisi/Detay/Turkiye-Konya-SULTAN-VELED/508>, datum posjećenja: 12.7.2022.
  7. Fatić, Almir, „Sohbet“, <https://thebosniatimes.ba/51009/sohbet-fatic-covjek-nije-stvoren-da-samuje/>, datum posjećenja: 15.7.2022.
  8. Hadžibajrić, Fejzulah, „Zikr i iršad“, Zbornik radova Prvog simpozija „Tesawwuf, islamska mistika“, Zagrebačka džamija, Zagreb, 1988., <https://hanefijskimezheb.wixsite.com/bosna/post/zikr-i-ir%C5%A1ad>, datum posjećenja: 21.7.2022.
  9. „Islamski irfan i filozofija“, <https://bastinaduhovnosti.com/islamski-irfan-i-filozofija/>, datum posjećenja: 10.7.2022.
  10. Kazııcı, Ziya, „Ahilik“, <https://islamansiklopedisi.org.tr/ahilik>, datum posjećenja: 15.7.2022.
  11. „Mi'radž. Noć Mi'radža i sejr-i-suluk“, <https://menzil.ba/miradz/>, datum posjećenja: 10.7.2022.
  12. "Muzika na dlanu : „Itri & Bach“, <https://www.bir.ba/index.php/vijesti/dijaspora/item/8606-muzika-na-dlanu-itri-bach>, datum posjećenja: 30.8.2022.
  13. Proleksis Enciklopedija online, <https://proleksis.lzmk.hr/43113/>, datum posjećenja: 15.7.2022.

14. Saffet, Cemal, „Klasik Türk Müziğinin 40 Makamı ve Anlamları“
<https://onedio.com/haber/klasik-turk-muziginin-40-makami-ve-anlamlari-777652>, datum posjećenja: 22.8.2022.
15. „Sema“, <https://sufizam.wordpress.com/2013/01/09/sema/>, datum posjećenja: 10.7.2022.
16. „Süleyman of Germiyan“ https://dbpedia.org/page/S%C3%BCleyman_of_Germiyanm, datum posjećenja: 22.8.2022.
17. “Šta je tarikat i mešreb”, <https://semerkand.ba/sta-je-tarikat-i-mesreb/>, datum posjećenja: 10.7.2022.
18. Tanrıkorur, Ş. Barihüda, „Mevleviyye“, <https://islamansiklopedisi.org.tr/mevleviyye>, datum posjećenja: 10.7.2022.
19. [https://dbpedia.org/page/Rast_\(maqam\)](https://dbpedia.org/page/Rast_(maqam)), datum posjećenja: 12.7.2022.
20. <https://jezikoslovac.com/word/zedg>, datum posjećenja: 15.7.2022.